

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МИКОЛАЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Навчально-науковий інститут економіки та управління

Факультет менеджменту

Кафедра управління виробництвом та
інноваційною діяльністю підприємств

УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ РЕГІОНУ

Методичні рекомендації

щодо виконання практичних занять та самостійного
вивчення дисципліни для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр»
спеціальності 074 «Публічне управління та адміністрування» денної форми
навчання

Миколаїв
2019

УДК 332.122:338.2

У66

Друкується за рішенням науково-методичною комісії факультету менеджменту Миколаївського національного аграрного університету від _____ 2019 року протокол № ___.

Укладач:

С.І. Павлюк – канд. екон. наук, асистент кафедри управління виробництвом та інноваційною діяльністю підприємств, Миколаївський національний аграрний університет.

Рецензенти:

О.М. Вишневська – д-р екон. наук, професор, декан обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет.

ПЕРЕДМОВА

Основою розвитку регіону є його ресурсний потенціал, який характеризує не лише масштаб, напрями та особливості розвитку регіону, але і властивість залишатися цілісним елементом продуктивних сил. Ресурсний потенціал регіону характеризується наявними ресурсами і складається з таких основних видів потенціалів, як економічний, поселенський, природний, трудовий, соціальний, інформаційний, фінансовий та ін. Загальне поліпшення реалізації потенціалу регіону може відбутися навіть у разі більш ефективного використання будь-яких із наявних ресурсів, однак цього не може статися без якісного поліпшення управління на всіх рівнях – держави, регіону, області, району, міста, селища, села, і головне – підприємства, яке безпосередньо забезпечує додану вартість для регіону.

Мета навчальної дисципліни «Управління ресурсним потенціалом регіону»: формування у здобувачів вищої освіти сучасних теоретичних і практичних знань, умінь та навичок з питань управління процесами реалізації ресурсного потенціалу регіону.

Завдання дисципліни спрямовані на забезпечення здобувачів вищої освіти знаннями щодо: структури ресурсного потенціалу регіонів, правових та організаційних аспектів його реалізації; формування навичок практичного застосування сучасних методів управління ресурсним потенціалом регіону, формування регіональної та місцевої політики в цій сфері; ознайомлення із зарубіжним досвідом щодо розвитку ресурсного потенціалу територій; розробки пропозиції щодо встановлення стратегічних цілей і тактичних завдань ефективного використання ресурсного потенціалу регіону; формування вмінь щодо використання найефективніших форм і методів управління ресурсним потенціалом регіону з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду його реалізації.

Предметом навчальної дисципліни є теоретичні, методологічні та організаційні засади управління ресурсним потенціалом регіону.

У результаті вивчення курсу здобувачі вищої освіти повинні знати: складові ресурсного потенціалу регіону, сучасні підходи до його використання; понятійно-категорійний апарат з питань управління ресурсним потенціалом регіону; функції, завдання та цілі органів публічної влади щодо реалізації ресурсного потенціалу регіону; принципи системного підходу до визначення стратегії розвитку ресурсного потенціалу регіону; методи аналізу стану ресурсного потенціалу регіону для прийняття відповідних управлінських рішень;

Крім того, здобувачі вищої освіти повинні вміти: оцінювати фактори, що впливають на ресурсний потенціал регіону; визначати оптимальні моделі управління ресурсним потенціалом регіону; застосовувати сучасні методи управління ресурсним потенціалом регіону; розробляти пропозиції щодо використання як ресурсного потенціалу регіону в цілому, так і його окремих складових на основі проведення системного аналізу; обґрунтовувати ефективність діючих форм і методів управління ресурсним потенціалом регіону.

Знання та вміння здобувачів вищої освіти з курсу необхідні для застосування їх у практичній діяльності.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ЩОДО СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Теоретичні засади ресурсного потенціалу регіону

Семінарське (практичне) заняття №1

Тема 1. Теоретичні основи формування ресурсного потенціалу регіону – 2 години

Мета заняття – ознайомити здобувачів вищої освіти з предметом дослідження дисципліни «Управління ресурсним потенціалом регіону», методологічними основами курсу завданням і структурою курсу.

Визначення категорії «регіон». Види класифікації ресурсів. Визначення базових понять ресурсного потенціалу. Складові ресурсного потенціалу регіону.

Рекомендована література – [4, 14, 17, 34]

План семінару:

1. Предмет, мета та завдання дисципліни «Управління ресурсним потенціалом регіону».

2. Основні поняття та місце курсу в системі економічних наук.

3. Визначення категорії «регіон».

4. Види класифікації ресурсів.

5. Визначення базових понять ресурсного потенціалу.

6. Складові ресурсного потенціалу регіону.

При опрацюванні теми студент повинен:

знати:

а) Визначення категорії «регіон», види класифікації ресурсів, визначення базових понять ресурсного потенціалу, складові ресурсного потенціалу регіону;

б) відповіді на основні питання.

вміти:

- виконувати завдання для перевірки знань.

Самостійна робота:

- підготувати питання, що винесені на самостійне опрацювання:

1. Формування моделі управління ресурсним потенціалом регіону.

2. Сучасні підходи щодо ресурсного потенціалу регіону.

3. Роль та завдання органів публічної влади в реалізації ресурсного потенціалу регіону.

4. Взаємодія місцевих органів державної виконавчої влади й органів місцевого самоврядування щодо використання ресурсів регіону

- виконати реферати.

Орієнтовний список тем для рефератів

1. Державна регуляторна політика у сфері охорони та використання природних ресурсів регіону.

2. Тенденції та перспективи соціально-демографічного розвитку в регіонах України.

3. Державне регулювання розвитку об'єктів соціального призначення на регіональному рівні.

4. Використання природно-ресурсного потенціалу регіонів України.

5. Особливості формування та використання трудового потенціалу регіону.

6. Роль ринково-економічної інфраструктури в регіоні.

7. Формування системи соціальної інфраструктури в регіоні.

8. Стимулювання розвитку сільських територій регіону.

9. Роль інформаційних ресурсів у реалізації політики розвитку регіону.
10. Розвиток електронного урядування в регіоні.
11. Сучасні підходи до управління майновими ресурсами територіальних громад регіону.
12. Сучасні підходи до управління фінансовим потенціалом регіону

Питання для перевірки:

1. Дайте визначення поняття «регіон».
2. Сформулюйте визначення понять «ресурси» і «ресурсний потенціал».
3. Які Ви знаєте види ресурсів?
4. Які існують основні відмінності між термінами «ресурси» і «ресурсний потенціал»?
5. Що таке ресурсний потенціал територіальної громади?
6. Назвіть основні складові ресурсного потенціалу регіону.
7. У чому особливості категорії «ресурсний потенціал»?
8. Назвіть складові економічного потенціалу регіону.
9. Назвіть основні цілі, стратегічні завдання, функції та принципи електронного урядування.
10. Яку роль і функції виконують органи влади в електронній демократії та електронному урядуванні?
11. Охарактеризуйте соціально-інфраструктурний потенціал регіону.
12. Що розуміють під поняттям «природні ресурси»?
13. У чому полягає специфіка людського потенціалу регіону?
14. Дайте визначення категорії «майнові ресурси регіону», назвіть її основні складові.
15. Дайте визначення категорії «фінансовий потенціал регіону»

Семінарське (практичне) заняття №2

Тема 2. Зарубіжний досвід формування ресурсного потенціалу регіону – 2 години

Мета заняття – ознайомити здобувачів вищої освіти з особливостями зарубіжного досвіду формування ресурсного потенціалу регіону.

Рекомендована література – [8, 38, 42]

План семінару:

1. Управління розвитком економічного потенціалу регіону в країнах світу.
2. Світовий досвід запровадження механізмів енергозбереження.
3. Міжнародний досвід регулювання соціально-трудова відносин.
4. Зарубіжний та вітчизняний досвід запровадження електронного урядування.

При опрацюванні теми студент повинен:

знати:

- а) здобуття практичних навичок щодо порівняння підходів і механізмів використання економічного потенціалу регіонів в Україні та інших країнах;
- б) відповіді на основні питання.

вміти:

- виконувати завдання для перевірки знань;

в) вирішення ситуаційних задач;

г) практичне завдання:

мета: здобуття практичних навичок щодо порівняння підходів і механізмів використання економічного потенціалу регіонів в Україні та інших країнах.

завдання:

1. Визначте підходи та узагальніть відповідні їм механізми щодо забезпечення регіонального економічного розвитку в Україні та обраній країні.
2. Здійсніть порівняльний аналіз підходів і механізмів.

3. Розробіть пропозиції щодо вдосконалення загального підходу до забезпечення економічного розвитку регіонів в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду.

рекомендації щодо підготовки до практичного заняття:

1. Опрацюйте теоретичний матеріал за темою заняття.
2. Зверніть увагу, що основними підходами в регіональній політиці на сучасному етапі є: використання точок зростання; вирівнювання розвитку територій; забезпечення комплексного розвитку регіонів; забезпечення сталого розвитку регіонів; мережевий підхід; підтримка і стимулювання розвитку регіонів; поліцентричний розвиток регіонів; реалізація ендogenous, інноваційного та конкурентного потенціалу регіонів.

результати роботи:

Підходи до забезпечення регіонального економічного розвитку в Україні або обраній країні:	Механізми забезпечення регіонального економічного розвитку в Україні або обраній країні:	Пропозиції щодо вдосконалення загального підходу до забезпечення економічного розвитку регіонів в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду або обраній країні :
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Правові: 2. Інституційні: 3. Інформаційні: 4. Фінансові: 5. Організаційні: 6. Інші: 	

Самостійна робота:

- підготувати питання, що винесені на самостійне опрацювання:

1. Демографічні процеси великих міст у Європі.
2. Детальний план територій.
3. Світовий досвід міжбюджетних відносин.

- виконати реферати.

Орієнтовний список тем для рефератів

1. Зарубіжний досвід управління розвитком економічного потенціалу регіону.
2. Еволюція підходів до реалізації економічного потенціалу регіонів згідно із зарубіжним досвідом.
3. Організаційно-правові механізми формування економічного потенціалу регіонів згідно із зарубіжним досвідом.
4. Особливості стимулювання ендogenous розвитку регіонів згідно із світовим досвідом.
5. Світові тенденції розвитку регіональної політики в контексті забезпечення економічного потенціалу регіонів.
6. Фінансовий потенціал регіонів у Сполучених Штатах Америки.
7. Фінансовий потенціал регіонів у Європейському Союзі.
8. Офшорні особливості формування та розвитку фінансового потенціалу.

Питання для перевірки:

1. Яке значення реалізації економічного потенціалу регіону у формуванні регіональної політики зарубіжних країн?
2. У зв'язку з якими обставинами актуалізувалася проблема реалізації ендogenous економічного потенціалу регіонів у зарубіжних країнах?
3. Як цілі нової регіональної політики ЄС пов'язані з економічним розвитком регіонів?
4. Проблеми управління розвитком економічного потенціалу регіонів на сучасному етапі.

5. Які особливості стимулювання інноваційного розвитку сільських і міських територій згідно із зарубіжним досвідом?
6. У чому різниця між бюджетним федералізмом і бюджетним унітаризмом?
7. Офшорні особливості формування та розвитку фінансового потенціалу країн.
8. Які ви знаєте підходи до формування фінансового потенціалу територій в зарубіжних країнах?
9. На яких методах ґрунтуються ресурсний та результативний підходи до формування фінансового потенціалу?
10. У чому сутність інтегрованого методу оцінки фінансового потенціалу територій у зарубіжних країнах?
11. Назвіть показники бюджетно-податкового потенціалу регіону.
12. Які фактори впливають на зменшення доходів і накопичень бюджету в зарубіжних країнах?
13. Які методи використовуються в зарубіжній практиці при оцінці податкового потенціалу? В чому їх сутність?
14. Які складові поняття «інвестиційний потенціал»?
15. Назвіть складові «інвестиційного потенціалу».
16. Що таке «інвестиційний клімат»?
17. Сформулюйте визначення поняття «кредитний потенціал».
18. Охарактеризуйте стан кредитування населення зарубіжних країн.
19. Які складові «кредитного потенціалу»?
20. Назвіть основні складові електронного уряду за рекомендаціями Євросоюзу.
21. Назвіть системи електронної ідентифікації і аутентифікації громадян та юридичних осіб у країнах Євросоюзу.
22. Охарактеризуйте прикладні системи, що забезпечують окремі е-сервіси та послуги електронного уряду.
23. Роль електронної комерції у побудові інформаційного суспільства за досвідом США.

Модуль 2. Управління формування та використанням ресурсного потенціалу регіону

Семінарське (практичне) заняття №3

Тема 3. Природний потенціал регіону – 2 години

Мета заняття – ознайомити здобувачів вищої освіти зі змістом поняття «природний потенціал», складовими природних ресурсів сільських територій. Розглянути сутність екологічної політики та основні чинники забруднення територій.

Рекомендована література – [14, 17, 24, 31, 34, 43, 46]

План семінару:

1. Визначення природного потенціалу.
2. Складові природних ресурсів сільських територій.
3. Сутність екологічної політики.
4. Визначення основних чинників забруднення.

При опрацюванні теми студент повинен:

знати:

а) природні передумови, поняття «природні умови», «природні ресурси», «природно-ресурсний потенціал»; класифікацію та економічну оцінку природних ресурсів, поняття «ресурсозбереження»

б) відповіді на основні питання.

вміти:

- виконувати завдання для перевірки знань;

в) практичне завдання:

- охарактеризувати природний потенціал обраного регіону країни;
- порівняти природний потенціал окремої адміністративної одиниці в межах одного регіону.

Самостійна робота:

- підготувати питання, що винесені на самостійне опрацювання:
- 1. Ресурсозбереження як основний напрям використання природних ресурсів.
- 2. Звернути увагу на основні шляхи розв'язання регіональних екологічних проблем.
- виконати реферати.

Орієнтовний список тем для рефератів

1. Правове регулювання використання природних ресурсів України.
2. Державне регулювання відносин власності на природні ресурси.
3. Використання природних ресурсів на умовах оренди.
4. Регулювання процесів користування відновлюваними природними ресурсами.
5. Регулювання процесів користування невідтворюваними природними ресурсами (на мінеральних ресурсів)
6. Водні ресурси регіону (області), їх географічна характеристика та раціональне використання.
7. Лісові ресурси регіону (області), їх характеристика та раціональне використання.
8. Державне регулювання відносин власності на землю.
9. Туристсько-рекреаційні ресурси ландшафтів (на прикладі території певного регіону).
10. Розвиток туризму як соціального і культурного явища в умовах глобалізації та крос-культурної комунікації.

Питання для перевірки:

1. Дайте визначення поняття «природні ресурси».
2. Дайте визначення та характеристику природного потенціалу.
3. Дайте характеристику природних ресурсів (водних, лісових, земельних, мінеральних, рекреаційних).
4. На яких рівнях і як впроваджується державна політика у збереженні природних ресурсів?
5. Назвіть проблеми та шляхи раціонального використання атмосферного повітря.
6. Назвіть проблеми та шляхи раціонального використання водних ресурсів.
7. Охарактеризуйте водні ресурси України, особливості їх формування й розміщення.
8. Охарактеризуйте лісові ресурси України, їх народногосподарське значення та основні шляхи раціонального використання.
9. Охарактеризуйте мінеральні ресурси України, їх структуру та особливості розміщення.
10. Охарактеризуйте рекреаційні ресурси України, їх структуру та особливості розміщення, обґрунтуйте проблеми і шляхи їх раціонального використання.
11. Охарактеризуйте рослинний світ України, його народногосподарське значення й основні шляхи раціонального використання.
12. Перерахуйте, якими законодавчими документами регулюються охорона і раціональне використання природних ресурсів в Україні.
13. Проблеми раціонального використання природних ресурсів України.
14. Розкрийте сутність та визначте структуру земельного фонду України.
15. Сформулюйте проблеми раціонального використання земельних ресурсів.
16. Чим характеризується вплив людини на природне середовище в процесі

використання останнього у виробничому процесі?

17. Що в собі містить соціально-економічний термін «сталий розвиток»?
18. Що належить до непоновлюваних, а що до поновлювальних природних ресурсів?
19. Що охоплює охорона і відновлення природно-ресурсного потенціалу стосовно функціонування природокористування?
20. Що розуміють під поняттям «природні ресурси»?
21. Які землі є об'єктом земельної реформи в Україні?
22. Які існують види плати за землю?
23. Які існують форми власності на землю (відповідно до Земельного кодексу України)?

Семінарське (практичне) заняття №4

Тема 4. Економічний потенціал регіону – 2 години

Мета заняття – ознайомити здобувачів вищої освіти з сутністю і складовими, принципами використання та факторами економічного потенціалу регіону.

Рекомендована література – [2, 12, 16, 23, 33, 42, 43]

План семінару:

1. Сутність і складові економічного потенціалу регіону.
2. Принципи використання та фактори економічного потенціалу регіону.
3. Інноваційний потенціал регіону.
4. Оцінювання економічного потенціалу регіону.
5. Механізми використання економічного потенціалу регіону.

При опрацюванні теми студент повинен:

знати:

а) сутність категорій: сутність і складові економічного потенціалу регіону; принципи використання та фактори економічного потенціалу регіону; оцінювання економічного потенціалу регіону; механізми використання економічного потенціалу регіону;

б) відповіді на основні питання.

вміти:

- виконувати завдання для перевірки знань.

в) практичне завдання:

мета: здобуття практичних навичок щодо визначення механізмів використання економічного потенціалу регіону відповідно до ресурсних можливостей органів влади регіону.

завдання:

На основі аналізу ресурсного потенціалу регіону:

1. Визначити та обґрунтувати перспективні напрями регіонального розвитку.
2. Запропонувати комплекс механізмів для реалізації визначених перспективних напрямів, які мають реалізовуватися органами публічної влади регіону.
3. Визначити відповідність існуючих умов органів публічної влади регіону для ефективної реалізації запропонованих механізмів.
4. Уточнити запропонований комплекс механізмів, конкретизувати їх.

рекомендації щодо підготовки до практичного заняття:

1. Опрацювати теоретичний матеріал та матеріал щодо ресурсного потенціалу регіону.
2. З'ясувати ресурсні умови функціонування органів влади регіону.
3. Обміркувати, які механізми регіонального управління можуть бути ефективними в умовах дефіциту матеріальних і фінансових ресурсів регіонального управління.

результати роботи:

Перспективний напрям розвитку регіону	Механізми для реалізації визначених перспективних напрямів органами влади регіону	Відповідність існуючих умов (забезпечення) для ефективної реалізації кожного механізму	Уточнений і конкретизований перелік механізмів для реалізації визначеного перспективного напрямку
1. Розвиток туризму та рекреації	Правові: Інституційні: Фінансові: Інформаційні: Організаційні: Інші:		

Самостійна робота:

- підготувати питання, що винесені на самостійне опрацювання:

1. Інноваційний потенціал регіону.
  2. Механізми використання економічного потенціалу регіону.
- виконати реферати.

Орієнтовний список тем для рефератів

1. Механізми формування і реалізації економічного потенціалу регіону.
2. Роль органів місцевого самоврядування у формуванні і використанні економічного потенціалу регіону.
3. Принципи використання економічного потенціалу регіону.
4. Некономічні фактори ефективного використання економічних можливостей регіону.
5. Підходи до використання та розвитку економічної інфраструктури в регіоні.
6. Формування мережі ринково-економічної інфраструктури в регіоні.
7. Створення сприятливого інвестиційного середовища в регіоні.
8. Державна політика реалізації інноваційного потенціалу регіонів.
9. Інституціональні умови розвитку інноваційного потенціалу регіонів.
10. Управління розвитком інноваційного потенціалу регіону.
11. Розвиток регіональних інноваційних систем в Україні.
12. Механізми регіональної політики використання економічного потенціалу регіону.
13. Ресурсне забезпечення регіонального управління в Україні.
14. Розвиток технологічних парків у регіонах України.
15. Моделі реалізації економічного потенціалу регіонів.
16. Зарубіжний досвід державного управління економічним розвитком територій.
18. Організація оцінювання економічного потенціалу регіону.
19. Стратегії реалізації економічного потенціалу регіону

Питання для перевірки:

1. Дайте визначення поняття «економічний потенціал регіону» та розкрийте сутність його складових.
2. Назвіть основні закономірності економічного потенціалу регіону та обґрунтуйте їх значення для розробки регіональної політики.
3. Назвіть відомі Вам принципи використання економічного потенціалу регіону.
4. У чому полягають основні особливості економічного потенціалу регіону як об'єкта управління?
5. Назвіть основні групи факторів використання економічного потенціалу регіону.
6. Обґрунтуйте роль неекономічних факторів щодо економічного потенціалу

регіону.

7. Розкрийте зміст поняття «виробничо-економічна інфраструктура регіону» та назвіть основні її підсистеми.

8. Назвіть основні інфраструктурні проблеми в Україні.

9. Назвіть основні галузі та загальні тенденції розвитку галузевої структури.

10. Дайте визначення поняття «інноваційний потенціал регіону» та назвіть його складові.

11. Які індикатори свідчать про інноваційний та інвестиційний потенціали регіону?

12. Назвіть механізми регіональної політики щодо реалізації економічного потенціалу регіону.

13. Які проблеми стримують реалізацію економічного потенціалу регіонів в Україні та завдяки яким механізмам регіонального управління можна їх розв'язати?

Семінарське (практичне) заняття №5

Тема 5. Фінансовий потенціал регіону – 2 години

Мета заняття – ознайомити здобувачів вищої освіти з поняттям «фінанси регіону»; визначенням фінансового потенціалу та його складових; характеристикою бюджетного, податкового, інвестиційного та кредитного потенціалів; фінансовою спроможністю регіонів.

Рекомендована література – [6, 7, 8, 21, 36, 41, 42, 45]

План семінару:

1. Визначення поняття «фінанси регіону».
2. Визначення фінансового потенціалу та його складових.
3. Характеристика бюджетного, податкового, інвестиційного та кредитного потенціалів.
4. Фінансові ресурси домогосподарств і суб'єктів господарської діяльності.
5. Фінансова спроможність регіонів.

При опрацюванні теми студент повинен:

знати:

а) визначення поняття «фінанси регіону», визначення фінансового потенціалу та його складових; характеристику бюджетного, податкового, інвестиційного та кредитного потенціалів; фінансові ресурси домогосподарств і суб'єктів господарської діяльності; сутність фінансової спроможності регіону;

б) відповіді на основні питання.

вміти:

- виконувати завдання для перевірки знань;

в) практичне завдання:

мета: формування слухачами сучасних теоретичних і практичних знань, умінь і навичок щодо оцінки бюджетного та податкового потенціалів населеного пункту.

завдання

1. На прикладі конкретного місцевого бюджету дослідіть зовнішні та внутрішні ресурси бюджетного потенціалу території.

2. Охарактеризуйте податкоспроможність свого населеного пункту. З'ясуйте потенційну базу оподаткування.

3. Запропонуйте шляхи подолання існуючих проблем.

рекомендації щодо підготовки до практичного заняття:

1. Опрацюйте лекційний матеріал.

2. Зверніть увагу на нормативно-законодавчі акти в бюджетній та податковій сферах.

Самостійна робота:

- підготувати питання, що винесені на самостійне опрацювання:
- 1. Фінансові ресурси домогосподарств і суб'єктів господарської діяльності.
- 2. Фінансова спроможність регіонів.
- виконати реферати.

Орієнтовний список тем для рефератів

1. Фінансовий потенціал регіону: формування, складові, оцінка стану та напрями розвитку.
2. Бюджетний потенціал регіону: формування, складові, оцінка стану та напрями розвитку.
3. Бюджетне забезпечення територіальних громад України: сучасний стан і перспективи.
4. Податковий потенціал регіону: формування, складові, оцінка стану та напрями розвитку.
5. Податковий потенціал та його вплив на міжбюджетні відносини в Україні.
6. Інвестиційний потенціал регіону: формування, складові, оцінка стану та напрями розвитку.
7. Інвестиційний потенціал регіону та особливості його реалізації.
8. Кредитний потенціал регіону: формування, складові, оцінка стану та напрями розвитку.
9. Кредитний потенціал регіону: можливості для збільшення на сучасному етапі.
10. Роль фінансів домогосподарств і суб'єктів господарювання у формуванні фінансового потенціалу регіонів України.

Питання для перевірки:

1. Дайте визначення поняття «потенціал» і виділіть складові елементи фінансового потенціалу.
2. У чому полягають розбіжності у визначенні поняття «фінансовий потенціал»?
3. Дайте визначення фінансових ресурсів регіону.
4. Охарактеризуйте поняття «бюджетний потенціал» та його складові.
5. Яким чином розраховується бюджетний потенціал регіону?
6. Що таке бюджетна забезпеченість регіону?
7. Визначте складові бюджетного потенціалу.
8. Що таке реальний бюджетний потенціал? Які джерела його формування?
9. Визначте вектори реалізації бюджетного потенціалу фінансової незалежності місцевого самоврядування.
10. Охарактеризуйте фіскальну політику, у тому числі на регіональному рівні.
11. Що таке податкоспроможність регіону? Яким чином вона розраховується?
12. Охарактеризуйте фактичну та потенційну базу оподаткування, реальну та потенційну податкоспроможність регіону.
13. Податковий потенціал і фіскальна ємність регіону.
14. Яким чином визначається стійкість економічного розвитку регіону?
15. Які нормативно-правові документи регулюють бюджетні відносини в Україні?
16. Визначте основні проблеми бюджетної сфери. Які кроки мають бути зроблені для покращення наявної ситуації?
17. Охарактеризуйте інвестиційний потенціал регіону та його особливості.
18. Дайте визначення поняття «інвестиція».
19. Охарактеризуйте структуру інвестиційного потенціалу, визначте його складові.
20. Визначте методичні принципи оцінки інвестиційного потенціалу.
21. Визначте інвестиційну привабливість регіону.
22. Що собою являє інвестиційний ризик?
23. Яким чином інвестиційний потенціал проявляється на макро-, мезо-

„мікрорівні?

24. Охарактеризуйте підходи до оцінки інвестиційного потенціалу.
25. Які закони сприяють формуванню інвестиційного потенціалу в регіонах?
26. Що собою являє кредитний потенціал регіону? Яким чином він розраховується?
27. Дайте визначення регіонального кредитного потенціалу. Визначте його регіональні особливості.
28. Визначте кредитні ресурси регіону.
29. Визначте етапи оцінки кредитного потенціалу регіону.
30. Що можна віднести до потенційно можливої ресурсної складової кредитного потенціалу регіону?
31. Дайте визначення поняття «фінанси домогосподарства».
32. Дайте визначення понять «наявний дохід населення» і «реальний наявний дохід населення».
33. Дайте визначення понять «державні соціальні стандарти», «прожитковий мінімум», «нормативи витрат (фінансування)».
34. Фінансова спроможність регіону як здатність забезпечення умов для розвитку, її критерії.

Семінарське (практичне) заняття №6

Тема 6. Потенціал поселенської мережі регіону – 2 години

Мета заняття – ознайомити здобувачів вищої освіти з поняттям «поселенський потенціал» та його складовими; інструментами комплексного управління розвитком сільських поселень; системою взаємозв'язку планувальної документації місцевого рівня.

Рекомендована література – [18, 21, 25, 44]

План семінару:

1. Визначення поселенського потенціалу.
2. Складові поселенського потенціалу територіальних громад.
3. Інструменти комплексного управління розвитком сільських поселень.
4. Система взаємозв'язку планувальної документації місцевого рівня.
5. Головні механізми системи містобудівної документації.

При опрацюванні теми студент повинен:

знати:

а) сутність категорій: поняття «поселенський потенціал» та його складових; інструменти комплексного управління розвитком сільських поселень; систему взаємозв'язку планувальної документації місцевого рівня.

б) відповіді на основні питання.

вміти:

- виконувати завдання для перевірки знань;

в) практичне завдання:

мета: здобуття практичних навичок щодо розв'язання проблем розвитку сільської поселенської мережі.

завдання:

1. Визначте, які основні види поселень за людністю існують у сільській поселенській мережі.

2. Як вони поділяються за функціональною ознакою?

рекомендації щодо підготовки до практичного заняття:

1. Опрацюйте теоретичний матеріал.

2. Зверніть увагу на основні проблеми розвитку сільської поселенської мережі.

результати роботи:

Основні види поселень за людністю:

1.
2.
Поділ основних видів поселень за функціональною ознакою:
1.
2.

Самостійна робота:

- підготувати питання, що винесені на самостійне опрацювання:
- 1. Система взаємозв'язку планувальної документації місцевого рівня.
- 2. Головні механізми системи містобудівної документації.
- виконати реферати.

Орієнтовний список тем для рефератів

1. Сучасні підходи щодо поселенського потенціалу регіону.
2. Система регіонального розселення та правові аспекти її функціонування.
3. Особливості розвитку міських поселень регіону.
4. Особливості розвитку сільських територій регіону.
5. Сталий розвиток сільських територій регіону.
6. Соціальний розвиток сільської місцевості регіону.
7. Соціальний розвиток міських поселень регіону.
8. Формування соціально-економічних передумов розвитку сільських територій.
9. Організація управління та регулювання економічного і соціального розвитку сільських поселень.
10. Програмно-цільовий підхід забезпечення відродження та соціально-економічного розвитку сільських поселень.
11. Механізм інтеграції територіальних громад сільських населених пунктів для вирішення спільних питань місцевого життя.
12. Зміцнення фінансової та матеріальної бази сільських поселень як передумова забезпечення соціального добробуту сільського населення.
13. Функціональний розвиток малих міст у регіональній системі розселення.

Питання для перевірки:

1. Дайте визначення поселенського потенціалу.
2. Назвіть основні складові поселенського потенціалу територіальних громад.
3. Що таке поселенська мережа?
4. Які Ви знаєте основні етапи розвитку сільської поселенської мережі?
5. Якими показниками характеризується сільська поселенська мережа?
6. Що таке людність та густина поселенської мережі?
7. Що лежить в основі поділу поселень на міські та сільські?
8. На які категорії розподіляються міста?
9. Назвіть основні ознаки монофункціональних міст.
10. Дайте визначення поняття «населений пункт». Які види населених пунктів Ви знаєте?
11. Що таке деградуючі та безлюдні села?
12. За якими критеріями визначаються райони демографічної та поселенської кризи?
13. Як Ви розумієте поняття «територіальна громада», «представницький та виконавчий орган самоврядування», «органи самоорганізації населення»?
14. Що таке господарська територія сільських поселень?
15. Що таке містобудівна документація?

Семінарське (практичне) заняття №7

Тема 7. Трудовий потенціал регіону – 2 години

Мета заняття – ознайомити здобувачів вищої освіти з поняттям «людські ресурси», «трудоий потенціал», «ринок праці»; розглянути питання щодо рівня зайнятості, безробіття та їх видів; визначити критерії якості трудового життя.

Рекомендована література – [18, 21, 25, 44]

План семінару:

1. Людські ресурси.
2. Визначення трудового потенціалу.
3. Ринок праці.
4. Рівень зайнятості, безробіття та їх види.
5. Критерії якості трудового життя.

При опрацюванні теми студент повинен:

знати:

а) сутність категорій: людські ресурси, трудовий потенціал, ринок праці, рівень зайнятості та безробіття, критерії визначення якості трудового життя;

б) відповіді на основні питання.

вміти:

- виконувати завдання для перевірки знань.

в) вирішення ситуаційних завдань;

г) практичне завдання:

мета: здобуття практичних навичок щодо соціально-демографічної характеристики населення.

Завдання:

1. Здійснить характеристику населення України за соціально-демографічними ознаками.

2. Наведіть особливості змін у статтєво-віковому складі населення.

3. Назвіть основні соціально-демографічні проблеми українського суспільства.

4. Обґрунтуйте причини і наслідки критичного рівня трудових мігрантів, які працюють за межами України.

рекомендації щодо підготовки до практичного заняття:

1. Опрацюйте теоретичний матеріал.

2. Зверніть увагу на основні проблеми розвитку демографічних процесів в Україні.

результати роботи:

Характеристика міграції населення:
Тимчасові ознаки міграції населення:
1.
2.
Форми реалізації міграції населення:
1.
2.

Самостійна робота:

- підготувати питання, що винесені на самостійне опрацювання:

1. Критерії якості трудового життя.

2. Стратегічні завдання збереження і розвитку трудового потенціалу(регіону).

3. Перспективи розширення зайнятості населення в умовах глобалізації економіки.

- виконати реферати.

Орієнтовний список тем для рефератів

1. Підвищення ефективності інвестування в людський капітал регіону.

2. Формування методичних підходів до оцінки та розвитку трудового потенціалу регіону.

3. Соціально-демографічні та міграційні процеси в Україні: стан та шляхи

вирішення.

4. Заходи щодо формування соціально-економічних та демографічних чинників забезпечення трудовими ресурсами регіону (чи галузі) та шляхи їх реалізації.

5. Розробка та впровадження соціально-економічної моделі (механізму) розвитку ринку праці в регіоні (чи секторі економіки).

6. Удосконалення методів регулювання відтворення найманої робочої сили в регіоні (чи секторі економіки).

7. Розробка організаційних та економічних заходів легалізації зайнятості населення в регіоні (чи секторі економіки).

8. Організаційно-економічний механізм сприяння зайнятості молоді на регіональному ринку праці.

9. Поглиблення засад соціальної відповідальності партнерів у сфері зайнятості населення.

10. Розробка методів управління інвестиційним забезпеченням зайнятості населення в АПК, промисловості, будівництві, транспорті, сфері обслуговування регіону.

11. Проблеми безробіття в Україні (регіоні): стан та шляхи їх вирішення.

12. Зайнятість як фактор економічної та соціальної стабільності життя населення регіону: проблеми та перспективи розвитку.

13. Інформаційна стратегія на ринку праці: теоретичні й методичні аспекти розробки та впровадження.

Питання для перевірки:

1. У чому полягає специфіка людських ресурсів порівняно з іншими чинниками економічного розвитку?

2. Чому поняття «трудові ресурси» втрачає свою актуальність?

3. Охарактеризуйте режими відтворення населення.

4. Що таке трудовий потенціал і які компоненти його характеризують?

5. Які показники характеризують трудовий потенціал підприємства, регіону?

6. Дайте визначення поняття «людський капітал».

7. Дайте оцінку доцільності інвестицій у людський капітал.

8. Назвіть та охарактеризуйте основні елементи ринку праці.

9. Що таке кон'юнктура ринку праці та якою вона буває?

10. У чому відмінність між зовнішнім та внутрішнім ринками праці?

11. Назвіть функції ринку праці, розкрийте їх зміст.

12. У чому полягає гнучкість ринку праці?

13. У чому полягає соціально-економічна сутність зайнятості?

14. Якими показниками можна оцінити рівень зайнятості?

15. Проаналізуйте можливі шляхи розв'язання основних проблем зайнятості в регіоні.

16. Назвіть види безробіття. Які з них потребують особливої уваги?

17. Які основні причини і наслідки безробіття в Україні?

18. Які види безробіття особливо яскраво виявляються у Вашому регіоні?

19. Які існують критерії якості трудового життя?

20. Якими об'єктивними чинниками викликане зростання вимог до якості робочої сили?

Семінарське (практичне) заняття №8

Тема 8. Соціально-інфраструктурний потенціал регіону – 2 години

Мета заняття – ознайомити здобувачів вищої освіти з поняттями «соціально-інфраструктурний потенціал»; сутністю та особливостями формування соціальної інфраструктури регіону; складовими соціальної інфраструктури регіону.

Рекомендована література – [1, 3, 18, 29, 30, 33]

План семінару:

1. Визначення соціально-інфраструктурного потенціалу
2. Сутність та особливості формування соціальної інфраструктури регіону
3. Складові соціальної інфраструктури регіону

При опрацюванні теми студент повинен:

знати:

а) сутність категорій: соціально-інфраструктурний потенціал; сутність та особливості формування соціальної інфраструктури регіону; складові соціальної інфраструктури регіону;

б) відповіді на основні питання.

вміти:

- виконувати завдання для перевірки знань.

в) практичне завдання:

мета: здобуття практичних навичок щодо вдосконалення функціонального призначення соціальної інфраструктури.

завдання:

1. Визначте основні функції соціальної інфраструктури.

2. Охарактеризуйте види об'єктів соціального призначення за мобільністю та місцем надання послуг.

3. Визначте, які основні фактори впливають на розміщення об'єктів соціальної інфраструктури в регіоні.

4. Оберіть будь-яку галузь соціальної інфраструктури та розробіть пропозиції щодо покращання її функціонування в регіоні.

рекомендації щодо підготовки до практичного заняття:

1. Опрацюйте лекційний матеріал.

2. Зверніть увагу на основні функції соціальної інфраструктури та запропонуйте пропозиції щодо покращання її функціонування.

результати роботи:

Функції соціальної інфраструктури:	
1.	
2.	
Класифікація об'єктів соціального призначення	
За мобільністю:	За місцем надання послуг:
1.	1.
2.	2.
Основні фактори впливу:	
1.	
2.	
Галузь соціальної інфраструктури – це:	
Пропозиції щодо покращання її функціонування:	
1.	
2.	

Самостійна робота:

- підготувати питання, що винесені на самостійне опрацювання:

1. Тенденції еволюції форм і методів управління соціальною інфраструктурою.

2. Організаційна система управління соціальною інфраструктурою в регіонах України.

3. Розробка регіональних програм комплексного розвитку соціальної інфраструктури населених пунктів.

4. Форми і методи впливу центральних і місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування на розвиток соціальної інфраструктури.

- виконати реферати.

Орієнтовний список тем для рефератів

1. Державна регіональна політика розвитку соціальної інфраструктури населених пунктів.
2. Інфраструктура послуг і соціальні проблеми.
3. Прискорений розвиток соціальної інфраструктури в депресивних районах.
4. Роль соціальної інфраструктури в комплексному розвитку міста (селища міського типу, села).
5. Залучення населення до інвестування створення і функціонування об'єктів соціальної інфраструктури.
6. Фінансування та ціноутворення в основних галузях соціальної інфраструктури.
7. Розвиток договірних відносин у сфері надання комунальних послуг на регіональному рівні.
8. Альтернативні форми управління житлово-комунальним господарством міста (селища міського типу, села).
9. Демоніполізація і конкуренція на ринку житлово-комунальних послуг.
10. Особливості формування цін і тарифів на житлові та комунальні послуги.
11. Управління санітарною очисткою міста (селища міського типу, села) та озеленення його території.
12. Дослідження стану та перспектив розвитку соціальної інфраструктури населених пунктів.
13. Формування ринку комунікаційних послуг та його особливості.
14. Заходи щодо розширення і вдосконалення мережі підприємств транспорту та зв'язку.
15. Шляхи реформування системи управління соціальною сферою сільських територій.
16. Соціальне замовлення як напрям підвищення ефективності надання соціальних послуг.

Питання для перевірки:

1. Що таке соціально-інфраструктурний потенціал?
2. Що таке соціальна інфраструктура регіону? Які особливості її функціонування?
3. Яким є функціональне призначення соціальної інфраструктури?
4. Які Ви знаєте види класифікації об'єктів соціального призначення за мобільністю та місцем надання послуг?
5. Якими є склад і завдання соціально-культурної інфраструктури?
6. Які основні функції виконує галузь соціальної інфраструктури «освіта»?
7. Назвіть основні складові сучасної системи освіти в Україні.
8. Які навчальні заклади входять у систему вищих навчальних закладів?
9. Які основні функції виконує галузь соціальної інфраструктури «охорона здоров'я»?
10. Які Ви знаєте види лікувально-профілактичної допомоги, що надається громадянам України?
11. Які основні функції виконує галузь соціальної інфраструктури «фізкультура і спорт»?
12. Що є об'єктом агротуризму?
13. Що може бути основними пунктами зеленого туризму?
14. Які склад і завдання соціально-побутової інфраструктури?
15. Які ознаки визначають специфіку житлово-комунального господарства як об'єкта управління?
16. Наведіть основні завдання торгівлі та ресторанного господарства.
17. Яким чином відбувається державне регулювання в галузі зв'язку?

18. Які складові єдиної транспортної системи України?
 19. Які підприємства соціальної інфраструктури виконують функції надання споживчих послуг?
 20. Які основні фактори впливають на розміщення об'єктів соціальної інфраструктури в сільській місцевості?

Семінарське (практичне) заняття №9

Тема 9. Інформаційний потенціал регіону – 2 години

Мета заняття – ознайомити здобувачів вищої освіти з поняттям «інформаційні ресурси», «електронні інформаційні ресурси», «електронне документування»; основними засадами державної політики та державного управління розвитком інформаційних ресурсів; класифікацією електронних інформаційних ресурсів; технологіями електронного урядування.

Рекомендована література – [11, 19, 42, 47]

План семінару:

1. Інформаційні ресурси.
2. Державна політика та державне управління розвитком інформаційних ресурсів.
3. Електронні інформаційні ресурси.
4. Класифікація електронних інформаційних ресурсів.
5. Технологія електронного урядування.
6. Електронне документування.

При опрацюванні теми студент повинен:

знати:

а) сутність категорій: «інформаційні ресурси», «електронні інформаційні ресурси», «електронне документування»; основні засади державної політики та державного управління розвитком інформаційних ресурсів; класифікацію електронних інформаційних ресурсів; технології електронного урядування;

б) відповіді на основні питання.

вміти:

- виконувати завдання для перевірки знань;

в) практичне завдання:

мета: розвиток навичок критичного й творчого мислення, а також здобуття практичних навичок щодо аналізу основних тенденцій та визначення пріоритетних напрямів в сфері інформаційного забезпечення регулювання земельних відносин в ОТГ.

завдання:

1. Оберіть будь-яку ОТГ та проаналізуйте основні тенденції інформаційного забезпечення регулювання земельних відносин.

2. Визначте, які існують проблеми у використанні відомостей Держгеокадастру для регулювання земельних відносин в ОТГ.

3. Визначте перспективні напрями удосконалення інформаційного забезпечення використання та охорони земельних ресурсів ОТГ.

рекомендації щодо підготовки до практичного заняття:

1. Опрацюйте лекційний матеріал.

2. Зверніть увагу на основні проблеми використання земельних ресурсів та регулювання земельних відносин в ОТГ.

результати роботи:

Основні тенденції інформаційного забезпечення регулювання земельних відносин в ОТГ	Проблеми у використанні відомостей Держгеокадастру для регулювання земельних відносин в ОТГ	Перспективні напрями удосконалення інформаційного забезпечення використання та охорони земельних ресурсів ОТГ
--	---	---

--	--	--

Самостійна робота:

- підготувати питання, що винесені на самостійне опрацювання:

1. Роль регіональних інформаційних ресурсів у соціально-економічному розвитку регіонів.
  2. Структура регіональних інформаційних ресурсів, необхідних для управління територіями.
  3. Місце інформаційних ресурсів в «електронному урядуванні».
  4. Відкриті інформаційні ресурси як складова «Відкритого уряду».
- виконати реферати.

Орієнтовний список тем для рефератів

1. Місце інформаційних ресурсів у державному управлінні та електронному урядуванні.
2. Структура державних електронних інформаційних ресурсів.
3. Інформаційні ресурси як нематеріальні активи та об'єкт авторського права.
4. Особливості функціонування електронних інформаційних ресурсів, які включають персональні дані громадян.
5. Основні акти нормативно-правового забезпечення розвитку інформаційних ресурсів.
6. Державна політика та управління розвитком інформаційних ресурсів регіону.
7. Заходи щодо розвитку інформаційних ресурсів регіону.
8. Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів.
9. Основні завдання щодо інформаційної взаємодії органів влади в регіоні.
10. Основні заходи щодо захисту електронних інформаційних ресурсів у регіоні

Питання для перевірки:

1. Механізми державного управління регіональними інформаційними ресурсами.
2. Державна політика розвитку регіональних інформаційних ресурсів.
3. Інформаційна взаємодія органів влади для забезпечення надання електронних адміністративних послуг.
4. Захист інформаційних ресурсів як складова національної безпеки.
5. Роль сховищ даних (центрів обробки даних) в інформаційній інфраструктурі держави.
6. Удосконалення системи обліку державних інформаційних ресурсів.
7. Забезпечення майнових прав держави на інформаційні ресурси, створені за бюджетні кошти на замовлення органів влади.
8. Забезпечення авторського права розробників баз даних для потреб (на замовлення) органів влади.

Модуль 3. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади регіону

Семінарське (практичне) заняття №10

Тема 10. Планування розвитку територій об'єднаної територіальної громади – 4 години

Мета заняття – ознайомити здобувачів вищої освіти з поняттям «територіальні ресурси об'єднаної територіальної громади», основами правового забезпечення просторового розвитку територій; основними планувальними документами просторового розвитку територій.

Рекомендована література – [27, 29, 32, 39, 40, 42, 47]

План семінару:

1. Територіальні ресурси об'єднаної територіальної громади.

2. Правове забезпечення просторового розвитку територій.
3. Основні планувальні документи просторового розвитку територій.
4. Державний моніторинг містобудівної документації та містобудівний кадастр.
5. Розробка містобудівної документації та програм розвитку населених пунктів як інструмент регулювання забудови територій.
6. Функціональне призначення територій і надання земель для містобудівних потреб.
7. Формування територій і створення соціальної інфраструктури великих міст.
8. Визначення територій для містобудівних потреб на регіональному рівні.
9. Розроблення раціональної системи розселення та містобудівні потенціали територій.
10. Розробка генерального плану населеного пункту в умовах глобалізації та урбанізації.
11. Регулювання містобудівної діяльності засобами електронного моніторингу та кадастру.

При опрацюванні теми студент повинен:

знати:

а) сутність категорій: «територіальні ресурси об'єднаної територіальної громади», правове забезпечення просторового розвитку територій; планувальні документи просторового розвитку територій;

б) відповіді на основні питання.

вміти:

- виконувати завдання для перевірки знань;

в) практичне завдання:

Практичне завдання 1.

мета: розвиток навичок критичного та творчого мислення, уміння коректного використання опанованого понятійного апарату та загальних положень, пов'язаних з містобудівними ресурсами розвитку ОТГ.

завдання:

1. Систематизувати містобудівні ресурси в умовах ОТГ.
2. Визначити пріоритети містобудівного розвитку ОТГ.
3. Виділити першочергові заходи містобудівного розвитку ОТГ.
4. Охарактеризувати особливості, які необхідно враховувати при плануванні розвитку територіальних ресурсів ОТГ.

рекомендації щодо підготовки до практичного заняття:

1. Опрацюйте лекційний матеріал.
2. Зверніть увагу на основні характеристики містобудівного розвитку ОТГ.

результати роботи:

Напрямки розвитку містобудівних ресурсів _____ ОТГ	Пріоритети розвитку містобудівних ресурсів _____ ОТГ	Першочергові заходи містобудівного розвитку _____ ОТГ	Особливості розвитку територіальних ресурсів _____ ОТГ

Практичне завдання 2.

мета: оновлення та поповнення теоретичних знань і здобуття практичних навичок використання містобудівної документації в діяльності органів місцевого самоврядування.

завдання:

1. Систематизувати використання містобудівної документації в діяльності органів місцевого самоврядування.
2. Визначити етапи використання містобудівної документації в діяльності

органів місцевого самоврядування в умовах ОТГ.

3. Виділити типові заходи щодо використання містобудівної документації в діяльності органів місцевого самоврядування в умовах ОТГ.

4. Обґрунтувати вибір містобудівної документації в діяльності органів місцевого самоврядування в умовах ОТГ.

рекомендації щодо підготовки до практичного заняття:

1. Опрацюйте лекційний матеріал.

2. Зверніть увагу на використання містобудівної документації в діяльності органів місцевого самоврядування.

результати роботи:

Види містобудівної документації в діяльності ОМС	Етапи використання містобудівної документації	Заходи щодо використання містобудівної документації в діяльності ОМС	Вибір містобудівної документації та його обґрунтування

Самостійна робота:

- підготувати питання, що винесені на самостійне опрацювання:

1. Основні поняття та визначення комунальної власності.
  2. Основні майнові елементи об'єкта права комунальної власності.
  3. Система управління комунальною власністю.
  4. Спільна комунальна власність територіальних громад регіону.
- виконати реферати.

Орієнтовний список тем для рефератів

1. Роль комунальної власності у життєзабезпеченні територіальної громади.
2. Напрями удосконалення управління власністю територіальних громад в Україні.
3. Шляхи оптимізації структури майнового комплексу територіальної громади села.
4. Шляхи оптимізації структури майнового комплексу територіальної громади великого міста.
5. Комунальна власність: особливості, проблеми та пріоритети розвитку.
6. Особливості процесу формування майнового комплексу територіальних громад в Україні.
7. Механізм підвищення ефективності управління власністю територіальних громад.
8. Концептуальні підходи до модернізації комунального сектору економіки в Україні.
9. Державно-приватне партнерство у процесі управління комунальною власністю.
10. Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в управління комунальною власністю: проблеми та шляхи вирішення.
11. Майнові ресурси громади як економічний базис формування, існування й розвитку місцевого самоврядування.
12. Підвищення ефективності управління майновими ресурсами територіальної громади.
13. Проблеми формування та ефективного використання майнових ресурсів як економічної основи розвитку територіальних громад.
14. Організаційно-економічний механізм розвитку малих міст у територіально-господарській системі регіону.
15. Соціально-економічні аспекти розвитку українських міст.

16. Управління соціально-економічним розвитком малого міста.
17. Реалізація містобудівної документації та впровадження планувальних рішень комплексної забудови.
18. Контроль містобудівної діяльності засобами електронного планування територій великих агломерацій.

Питання для перевірки:

1. Як Ви розумієте поняття «територіальна громада», «представницький та виконавчий орган самоврядування», «органи самоорганізації населення»?
2. Що таке господарська територія сільських поселень?
3. Що таке містобудівна документація?
4. Яким чином відбувається розробка планувальної документації?
5. Дайте визначення категорій містобудівної документації «схема планування територій сільської ради», «генеральний план населеного пункту», «план зонування територій», «детальні плани територій», «комплексні проекти забудови».
6. Які Ви знаєте основні принципи та завдання містобудування?
7. Що таке містобудівний кадастр територій?
8. Яким чином відбувається розроблення, погодження, затвердження містобудівної документації і шляхів її реалізації?
9. Які вимоги передбачає зонування територій?
10. Наведіть основні соціальні вимоги до планування і забудови територій при вирішенні питань планування і забудови територій.
11. Хто відповідає за порядок розроблення, погодження та затвердження містобудівної документації на місцевому рівні?
12. Яким чином відбувається проведення державної експертизи містобудівної документації на місцевому рівні?
13. Яка установа проводить державну експертизу містобудівної документації на місцевому рівні?
14. Як відбувається обговорення проектів містобудівної документації?
15. Який порядок будівельного та авторського нагляду в будівництві та контролю за забудовою територій населеного пункту?
16. Яким чином відбувається процедура надання дозволів на виконання підготовчих та будівельних робіт?
17. Що таке майно? 18. Що таке майнові права?
18. Чим відрізняються поняття «майно» та «власність»?
19. Дайте визначення комунальній власності. Які Ви знаєте основні джерела формування комунальної власності?
20. Хто виступає суб'єктом права комунальної власності?
21. Які правомочності включає право комунальної власності?
22. Охарактеризуйте цілі управління комунальною власністю.

Семінарське (практичне) заняття №11

Тема 11. Земельні ресурси об'єднаної територіальної громади – 4 години

Мета заняття – ознайомити здобувачів вищої освіти з основами управління земельними ресурсами в умовах реформи місцевого самоврядування; складовими земельних ресурсів територіальної громади; повноваженнями органів місцевого самоврядування в сфері земельних відносин; ринковим, інвестиційним та бюджетним потенціалами земельних ресурсів територіальної громади.

Рекомендована література – [27, 29, 32, 39, 40, 42, 47]

План семінару:

1. Управління земельними ресурсами в умовах реформи місцевого самоврядування.

2. Земля як просторовий операційний базис та безпосередній чинник виробництва.
3. Сутність та складові земельних ресурсів територіальної громади.
4. Повноваження органів місцевого самоврядування в сфері земельних відносин.
5. Ринковий, інвестиційний та бюджетний потенціали земельних ресурсів територіальної громади.

При опрацюванні теми студент повинен:

знати:

а) сутність управління земельними ресурсами в умовах реформи місцевого самоврядування; складові земельних ресурсів територіальної громади; повноваження органів місцевого самоврядування в сфері земельних відносин; ринковий, інвестиційний та бюджетний потенціал земельних ресурсів територіальної громади.;

б) відповіді на основні питання.

вміти:

- виконувати завдання для перевірки знань;

в) практичне завдання:

мета: розвиток навичок критичного та творчого мислення, уміння коректного використання опанованого понятійного апарату та загальних положень, пов'язаних з управлінням земельними ресурсами ОТГ.

завдання:

1. Систематизувати характеристики земельних ресурсів в умовах ОТГ.
2. Визначити основні проблеми використання земельних ресурсів та регулювання земельних відносин в ОТГ.
3. Виділити пріоритетні напрями щодо підвищення ефективності управління земельними ресурсами ОТГ.
4. Запропонувати першочергові заходи щодо покращення управління використанням та охороною земель ОТГ.

рекомендації щодо підготовки до практичного заняття:

1. Опрацюйте лекційний матеріал.
2. Зверніть увагу на основні проблеми використання земельних ресурсів та регулювання земельних відносин в ОТГ.

результати роботи:

Основні проблеми використання земельних ресурсів ОТГ	Пріоритети підвищення ефективності управління земельними ресурсами ОТГ	Першочергові заходи щодо покращення управління використанням та охороною земельних ресурсів ОТГ

Самостійна робота:

- підготувати питання, що винесені на самостійне опрацювання:
  1. Повноваження органів місцевого самоврядування в сфері земельних відносин.
  2. Ринковий, інвестиційний та бюджетний потенціали земельних ресурсів територіальної громади.
- виконати реферати.

Орієнтовний список тем для рефератів

1. Регулювання ринку земель в Україні.
2. Механізми управління земельними відносинами в контексті забезпечення сталого розвитку.
3. Колізії в правовому регулюванні земельних відносин в Україні.
4. Регулювання земельних відносин у сучасному місті.
5. Управління земельними ресурсами.

Питання для перевірки:

1. Які основні функції виконує земля?
2. У чому сутність географічної та юридичної концепцій землі?

3. Чим виступає земля в населених пунктах та в сільськогосподарському господарстві?
4. Які землі формують комунальну власність?
5. Яким чином передбачається врегулювати питання формування земельного фонду об'єднаних територіальних громад?
6. Визначте особливості користування землями комунальної власності.
7. Які категорії земель за цільовим призначенням можуть бути розташовані в межах населених пунктів?
8. На які категорії поділяються землі в межах населених пунктів за господарським режимом використання?
9. Охарактеризуйте основні повноваження органів місцевого самоврядування в сфері земельних відносин.
10. Визначте особливості використання земельних ресурсів територіальної громади в ринкових умовах.
11. Визначте основні поточні завдання в сфері управління землями ОТГ в ринкових умовах.

Семінарське (практичне) заняття №12

Тема 12. Фінансові ресурси об'єднаної територіальної громади – 4 години

Мета заняття – ознайомити здобувачів вищої освіти з джерелами фінансових ресурсів об'єднаної територіальної громади.

Рекомендована література – [9, 21, 32, 39, 40, 41, 42, 47]

План семінару:

1. Джерела фінансових ресурсів об'єднаної територіальної громади.
2. Бюджетні механізми фінансування розвитку об'єднаної територіальної громади.
3. Інвестиційні механізми фінансування розвитку об'єднаної територіальної громади.
4. Грантові механізми фінансування проектів місцевого соціально-економічного розвитку.
5. Кредитні механізми фінансування місцевого економічного розвитку.

При опрацюванні теми студент повинен:

знати:

- а) основні джерела фінансових ресурсів об'єднаної територіальної громади;
- б) відповіді на основні питання.

вміти:

- виконувати завдання для перевірки знань;
- в) вирішення ситуаційних завдань;
- г) практичне завдання:

Практичне заняття 1.

мета: розвиток навичок критичного та творчого мислення, уміння коректного використання опанованого понятійного апарату та загальних положень, пов'язаних з фінансовими ресурсами ОТГ та їх джерелами.

завдання:

1. Систематизувати джерела фінансування розвитку ОТГ.
2. Визначити основні проблеми у пошуку фінансових ресурсів для розвитку ОТГ.
3. Виділити пріоритетні напрями щодо підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами ОТГ.
4. Запропонувати кроки щодо збільшення фінансових ресурсів ОТГ.

рекомендації щодо підготовки до практичного заняття:

1. Опрацюйте лекційний матеріал.
2. Зверніть увагу на основні характеристики фінансового забезпечення ОТГ.

результати роботи:

Основні проблеми у пошуку фінансових ресурсів для розвитку ОТГ	Пріоритетні напрями щодо підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами ОТГ	Кроки щодо збільшення фінансових ресурсів ОТГ

Практичне заняття 2.

мета: розвиток навичок критичного й творчого мислення, а також здобуття практичних навичок щодо аналізу динаміки надходжень до місцевого бюджету та джерел фінансування конкретних проектів в ОТГ.

завдання:

1. Оберіть будь-яку ОТГ та проаналізуйте основні тенденції у фінансуванні її розвитку.

2. Визначте перспективні проекти для ОТГ.

3. Визначте джерела фінансування цих проектів.

4. Зазначте можливі ризики.

рекомендації щодо підготовки до практичного заняття:

1. Опрацюйте лекційний матеріал.

2. Зверніть увагу на особливості фінансування проектів розвитку ОТГ.

результати роботи:

Основні тенденції у фінансуванні розвитку _____ ОТГ	Перспективні проекти для _____ ОТГ	Джерела фінансування проектів _____ ОТГ	Ризики

Самостійна робота:

- підготувати питання, що винесені на самостійне опрацювання:

1. Грантові механізми фінансування проектів місцевого соціально-економічного розвитку.

- виконати реферати.

Орієнтовний список тем для рефератів

1. Внутрішні та зовнішні ресурси для розвитку громади.

2. Чому брак грошей не є первинною проблемою громади?

3. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку.

4. Інструменти розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади.

5. Фонд цільового капіталу як альтернатива бюджетного фінансування розвитку людського потенціалу.

6. Основи грантрайтингу та управління проектами в публічній сфері.

Питання для перевірки:

1. Як формуються фінансові ресурси об'єднаної територіальної громади?

2. За якими критеріями можна класифікувати фінансові ресурси об'єднаної територіальної громади?

3. Як розрізняються фінансові ресурси за територіальним походженням?

4. Наведіть приклади бюджетних ресурсів внутрішнього походження. В чому їх особливості для ОТГ?

5. Визначте особливості інвестиційних джерел фінансування місцевого соціально-економічного розвитку.

6. Характерною рисою яких фінансових ресурсів є умови строковості, платності

та поворотності?

7. У якій формі може бути надана грантова допомога?
8. Що таке механізм фінансування місцевого розвитку?
9. Охарактеризуйте особливості фінансування проектів з Державного фонду регіонального розвитку.
10. Назвіть переваги і особливості механізму міжмуніципального співробітництва.
11. Охарактеризуйте механізм державно-приватного партнерства.
12. Наведіть приклади проектів корпоративної соціальної відповідальності, зазначте їх особливості.
13. Чи погоджуються обсяг та умови здійснення місцевих запозичень і надання місцевих гарантій з Міністерством фінансів України? Що таке «принцип мовчазної згоди»?
14. Назвіть сфери застосування місцевих запозичень.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Природні ресурси – це:

- а) сукупність трудових ресурсів та корисних копалин на території країни;
- б) це умови, які забезпечують саме можливості діяльності людини;
- в) це тіла та сили природи, які можуть бути використані для задоволення потреб суспільства у формі безпосередньої участі в матеріальній діяльності.

2. Умови, які забезпечують можливості діяльності людини (клімат, рельєф, внутрішнє тепло планети тощо) – це:

- а) природні ресурси;
- б) природні умови;
- в) інвестиційний клімат у країні.

3. *За походженням природні ресурси поділяються на:*

- а) вичерпні;
- б) водні;
- в) мінеральні;
- г) біологічні;
- д) невідновлювані;
- е) лісові;
- ж) правильні відповіді «а» і «д»;
- з) правильні відповіді «б», «в» і «г».

4. *До рекреаційних ресурсів зараховують:*

- а) столові та лікувальні мінеральні води;
- б) термальні води;
- в) паркові та лісові території;
- г) узбережжя Червоного та Чукотського морів;
- д) лікувальні грязі;
- е) узбережжя Азовського та Чорного морів;
- ж) усі відповіді правильні.

5. *Результатний метод оцінки передбачає:*

- а) облік споживчих властивостей природних ресурсів;
- б) облік понесених суспільством витрат на господарське освоєння природних ресурсів;
- в) виявлення і побудову попиту на зміну навколишнього середовища.

6. *Метод розрахунку гедоністичної ціни застосовується у випадках, якщо:*

- а) неможливо прямо спостерігати за перевагами людей;
- б) люди несуть значні витрати на поїздки до природного об'єкта;
- в) якість навколишнього середовища, на думку населення, є одним із факторів, яким визначають вартість нерухомості;
- г) об'єкт є доступним у певний період року.

7. *Вартість існування виникає в результаті:*

- а) простого задоволення незалежно від того, чи зможе певна людина коли-небудь одержати від цього пряму чи непряму вигоду;
- б) бажання передати що-небудь своїм нащадкам;
- в) можливості використання блага в майбутньому.

8. *Кадастр – це:*

- а) систематичне зведення даних, яке включає якісний і кількісний опис об'єктів і явищ ресурсного характеру з їхньою економічною та соціально-економічною оцінкою;
- б) складний комплекс компонентів природного ландшафту, який становить специфічні сполучення ґрунтів, рельєфу, клімату (для природних кормових угідь рослинності), які використовуються для вирощування сільськогосподарських культур;
- в) тіла та сили природи, які на певному рівні розвитку продуктивних сил і вивченості можуть бути використані для задоволення потреб людського суспільства у формі особистої участі у процесі матеріальної діяльності.

9. *Сільськогосподарські ресурси – це:*

- а) складний комплекс компонентів природного ландшафту, який представляє собою

специфічні сполучення ґрунтів, рельєфу, клімату (для природних кормових угідь рослинності), які використовуються для вирощування сільськогосподарських культур;
 б) тіла та сили природи, які на даному рівні розвитку продуктивних сил і вивченості можуть бути використані для задоволення потреб людського суспільства у формі особистої участі в процесі матеріальної діяльності;
 в) необхідний та доступний для буття людства простір, який піддається впливу суспільства, яке в ньому живе, при цьому він надається частково природою, а також створюється самою людиною.

10. Результатний метод оцінювання природних ресурсів передбачає:

- а) облік споживчих властивостей природних ресурсів, тобто їхньої здатності задовольняти певні потреби;
- б) оцінку максимально можливого народногосподарського економічного ефекту від експлуатації оцінюваного ресурсу;
- в) ресурси оцінюються за вартістю валової продукції або за вартістю фактичних витрат на освоєння та експлуатацію ресурсів.

11. Витратний метод оцінювання природних ресурсів передбачає:

- а) ресурси оцінюються за вартістю валової продукції або за вартістю фактичних витрат на освоєння та експлуатацію ресурсів;
- б) облік споживчих властивостей природних ресурсів, тобто їхньої здатності задовольняти певні потреби;
- в) оцінку максимально можливого народногосподарського економічного ефекту від експлуатації оцінюваного ресурсу.

12. До природних ресурсів загальнодержавного значення належать:

- а) атмосферне повітря;
- б) підземні води;
- в) лісові ресурси державного значення;
- г) рослинний світ.

13. Методи непрямой оцінки застосовуються у тих випадках, коли:

- а) екологічні наслідки непрямі впливають на продукцію, яка збувається на ринку;
- б) ринок нерухомості активно розвивається;
- в) неможливо прямо спостерігати за перевагами людей;
- г) якість навколишнього середовища, на думку населення, є одним з факторів, який визначає вартість нерухомості;
- д) включене до вибірки населення є представницьким, добре інформованим, виявляє цікавість до обговорюваного питання;
- е) доступною є інформація про угоди на ринках нерухомості.

14. З'єднати лініями не утилітарні форми ставлення людини до природи з їх характеристиками:

Інтимна форма:	ґрунтується на розумінні ставлення людини до природи, як до звичного життєвого середовища
Естетична форма:	ставлення людини до природи (психологічний аспект) ґрунтується на любові людини до природи, і вона розцінюється як одна з основ здорової психіки
Адаптивна форма:	ґрунтується на сприйнятті людиною прекрасного в природі: гармонії, порядку, звуків, запахів, певних визначених форм тощо

15. Метод розрахунку гедоністичної ціни застосовується у тих випадках, коли:

- а) ринок нерухомості активно розвивається;

- б) екологічні наслідки непрямо впливають на продукцію, яка збувається на ринку;
 в) якість навколишнього середовища, на думку населення, є одним з факторів, який визначає вартість нерухомості;
 г) неможливо прямо спостерігати за перевагами людей;
 д) доступною є інформація про угоди на ринках нерухомості;
 е) включене до вибірки населення є представницьким, добре інформованим, виявляє цікавість до обговорюваного питання.

16. Які існують не утилітарні форми ставлення людини до природи?:

етична
адаптивна
дедуктивна
естетична
інтелектуальна
інтимна

17. Диференційна рента II виникає як:

- а) результат ефективності додаткових капіталовкладень у сільське господарство та видобувну промисловість, тобто вона обумовлена інтенсифікацією виробництва;
 б) результат ефективності додаткових капіталовкладень у промисловість, тобто вона обумовлена інтенсифікацією виробництва;
 в) результат ефективності додаткових капіталовкладень у лісове господарство та видобувну промисловість, тобто вона обумовлена екстенсифікацією виробництва;
 г) усі відповіді правильні.

18. Доповніть речення пропущеними словами:

Економічна оцінка природних ресурсів _____ на увазі _____
 _____, тобто зіставлення _____
 природних _____ з вимогами, які _____ із _____,
 _____ діяльності людини.

19. З'єднати класифікаційні ознаки природних ресурсів з їхніми видами:

за ознакою вичерпності:	ресурси промислового та сільськогосподарського виробництва
За походженням:	вичерпні та невичерпні ресурси
за видами господарського використання:	ресурси природних компонентів і природно-територіальних комплексів

20. З'єднати види ресурсів з їхніми складниками:

ресурси промислового виробництва:	агрокліматичні, земельні, рослинні кормові, водні
Ресурси сільськогосподарського виробництва:	енергетичні, неенергетичні
вичерпні ресурси:	кліматичні, водні
невичерпні ресурси:	Невідновлювані, відновлювані, відносно відновлювані

21. Склад і співвідношення виробництв, особливості їхнього розташування по території країни — це:

- а) територіальна структура господарства

- б) галузева структура господарства
- в) інфраструктура
- г) галузь господарства

22. Що знаходиться в основі розвитку виробничого потенціалу:

- а) нормативно-правова база
- б) виробнича інфраструктура
- в) наукові конференції
- г) інтелектуальна власність

23. Укажіть помилкове твердження:

- а) на підприємствах соціальної сфери безпосередньо створюють матеріальні цінності
- б) ринкова економіка ґрунтується на принципах економічної свободи та конкуренції
- в) у виробничій сфері зайнята більша частина економічно активного населення України
- г) галузі, які взаємодіють між собою, формують міжгалузеві комплекси

24. Зосередження діяльності підприємства на виробництві певної продукції називають:

- а) комбінуванням
- б) спеціалізацією
- в) кооперуванням
- г) інтеграцією

25. Установіть відповідність між формами організації виробництва та їх характеристиками:

- а) поєднання на одному підприємстві кількох виробництв різних галузей
  - б) зосередження діяльності підприємства на виробництві певної продукції
  - в) зосередження виробництва на найбільших підприємствах
  - г) сукупність галузей економіки країни
1. спеціалізація
  2. концентрація
  3. комбінування
  4. кооперування

26. Сукупність галузей, які здійснюють видобуток палива, виробництво електроенергії:

- а) АПК
- б) ПЕК
- в) господарський
- г) металургійний комплекс

27. Другий після промислового виробництва структурний підрозділ господарського комплексу України:

- а) АПК
- б) промисловий
- в) машинобудівний
- г) літакобудування

28. Виберіть із переліку електростанції, що використовують альтернативні джерела енергії:

- а) атомні
- б) геотермальні
- в) вітрові

- г) теплові
- д) гідравлічні
- е) сонячні

29. Комплекс об'єктів та видів діяльності, що забезпечують створення необхідних умов для ефективного функціонування економічної системи та вільного руху всіх видів товарів і ресурсів на території регіону – це:

- а) соціальна інфраструктура
- б) виробничо-економічна інфраструктура
- в) ринково-економічна інфраструктура регіону
- г) соціально-інфраструктурний потенціал регіону

30. Характеристика групи підгалузей, підприємств, мереж та комунікацій, діяльність яких спрямована на створення виробничо-комунальних зручностей та виробництво послуг, що забезпечують функціонування всіх секторів економіки регіону – це:

- а) економічна інфраструктура регіону
- б) промислові галузі
- в) комунікаційно-інформаційне забезпечення
- г) виробничо-економічна інфраструктура

31. Що характеризується здатністю суспільства виробляти товари і послуги та забезпечувати розширене відтворення з метою задоволення потреб населення:

- а) інтелектуальний потенціал
- б) економічний потенціал
- в) фізіологічний потенціал
- г) демографічний потенціал

32. Район України, що є перспективним щодо видобутку природного газу:

- а) Закарпаття
- б) Передкарпаття
- в) шельф Чорного моря
- г) Полісся

33. Для якого комплексу є характерною наявність потужної промислової та агропромислової ланки:

- а) промислового
- б) будівельного
- в) господарського
- г) АПК

34. Установіть відповідність між термінами та їх значенням:

- а) населений пункт, у якому розташовано кілька промислових підприємств певної спеціалізації
  - б) територія держави, що виділяється в економіці країни своєю спеціалізацією
  - в) сукупність промислових центрів, що мають спільну інфраструктуру і трудові ресурси
  - г) склад і співвідношення виробництв, особливості їхнього розташування по території країни
  - д) співвідношення та зв'язки між галузями господарства
1. промисловий вузол
  2. промисловий центр
  3. промисловий район

4. територіальна структура господарства

35. Який комплекс включає ПЕК, металургійний комплекс, машинобудівний, хімічний комплекси тощо:

- а) промисловий
- б) АПК
- в) господарський
- г) будівельний

36. Основними чинниками формування господарського комплексу є:

- а) економіко-географічне розташування
- б) природно-ресурсний потенціал
- в) історичний розвиток
- г) всі відповіді вірні

37. Установіть послідовність типів електростанцій за часткою у виробництві електроенергії в Україні, починаючи з найбільшої:

- а) ВЕС
- б) ГЕС
- в) АЕС
- г) ТЕС

38. За об'єктом переміщення виділяють такі види транспорту:

- а) пасажирський та вантажний
- б) сухопутний і водний
- в) повітряний і сухопутний
- г) всі відповіді вірні

39. До складу соціальної інфраструктури входять:

- а) торгівля, громадське харчування
- б) ЖКГ, побутове обслуговування населення
- в) народна освіта, система охорони здоров'я
- г) всі відповіді вірні

40. Один із чинників, пов'язаний із функціонуванням хімічного комплексу:

- а) політичний
- б) споживчий
- в) екологічний
- г) немає правильної відповіді

41. Трудові ресурси – це

- а) частина населення, яка володіє фізичним розвитком, інтелектуальними даними, а також знаннями для виробництва матеріальних благ та послуг;
- б) частина населення, що бажає працювати, але не має роботи за якимись причинами;
- в) громадяни, що займаються створенням національного продукту країни;
- г) частина населення, що має роботу.

42. До економічно неактивного населення відносяться:

- а) особи, що отримують пенсію з причини досягнення пенсійного віку, льотних умов, отримання інвалідності, які не працюють, домогосподарки та інші;
- б) особи працездатного та непрацездатного віку;

- в) безробітні;
- г) немає вірної відповіді.

43. Визначте вірний вислів

- а) трудові ресурси за своїм змістом вужче поняття економічно активне населення
- б) робоча сила за значенням співпадає з зайнятими економічною діяльністю
- в) трудові ресурси за своїм змістом ширше поняття економічно активне населення
- г) безробітні відносяться до економічно неактивного населення

44. До економічно активного населення відносяться:

- а) зайняте населення та безробітні;
- б) зайняте населення, безробітні та військові;
- в) тільки особи, що мають постійне робоче місце;
- г) немає вірної відповіді.

45. Трудові ресурси – це

- а) сукупність реальних та потенційних робітників
- б) частина населення, яка здатна виробляти матеріальна блага та послуги
- в) людські ресурси, що включають працездатне населення в працездатному віці та працюючих в економіці громадян молодше та старше працездатного віку
- г) усі відповіді вірні.

46. Трудовий потенціал – це

- а) трудові ресурси в якісному вимірі
- б) потенційні трудові ресурси, які незаняті
- в) показник ефективності використання трудових ресурсів
- г) усі відповіді вірні.

47. Рівень безробіття при повній зайнятості, який дорівнює сумі фрикційного й структурного безробіття, називають

- а) тривалість безробіття
- б) рівень безробіття
- в) природний рівень безробіття
- г) штучний рівень безробіття.

48. Політика зайнятості це -

- а) сукупність заходів прямого й непрямого впливу на соціально-економічний розвиток суспільства для досягнення поставленої мети;
- б) заходи, застосовувані до безробітних громадян країни по їхньому працевлаштуванню;
- в) сукупність заходів з поліпшення умов праці й створення нових робочих місць;
- г) немає вірної відповіді.

49. До основних видів безробіття відносяться:

- а) сезонне, зареєстроване, скрите;
- б) структурне, сезонне, фрикційне;
- в) структурне, фрикційне, циклічне;

г) повне, часткове та природне.

50. Безробітним вважається :

- а) працездатний громадянин, який не має роботи, зареєстрований у службі зайнятості з метою пошуку роботи;
- б) неактивна або непрацездатна частина населення, що не має роботи;
- в) працездатний громадянин, який не має роботи та шукає її;
- г) частково зайнятий громадянин у сезонній роботі.

51. Що являє собою структурне безробіття?

- а) неспівпадання кваліфікації робітника з місцем роботи;
- б) це безробіття, що пов'язане з економічним спадом в економіці країни;
- в) це сезонне безробіття;
- г) безробіття, пов'язане з циклом у виробництві.

52. Зайнятість як соціально-економічне явище – це:

- а) діяльність громадян, яка пов'язана із задоволенням особових потреб;
- б) діяльність громадян, пов'язана з задоволенням особових та суспільних потреб, що приносить, як правило, трудовий дохід;
- в) стан громадян, що не мають роботи, але бажають її знайти;
- г) стан суспільства, коли усі бажаючі мають роботу, але присутній природний рівень безробіття.

53. Продуктивна зайнятість – це

- а) зайнятість, що визначається числом людей не тільки зайнятих у загальному виробництві, але й на воїнській службі;
- б) зайнятість, обумовлена сезонним характером роботи;
- в) зайнятість на декількох робочих місцях;
- г) зайнятість населення у суспільно корисному виробництві.

54. До функцій державної служби зайнятості України відносяться:

- а) сприяння громадянам у пошуку та отриманні відповідної роботи;
- б) створення економічних та соціальних умов з метою посилення мотивації працюючого;
- в) планування робочих місць;
- г) пенсійне забезпечення.

55. Від латинського слово “інфраструктура” означає:

- а) побудова;
- б) розташування;
- в) сукупність;
- г) правильні відповіді “а” та “б”;
- д) усі відповіді правильні.

56. Соціальна інфраструктура включає в себе:

- а) об'єкти громадського харчування;
- б) культурно-освітні заклади;
- в) житлово-комунальне господарство;
- г) всі відповіді правильні.

57. До підприємств комунальної власності, які знаходяться на повному утриманні місцевих бюджетів, належать:

- а) житлово-комунальне і транспортне господарство, заклади культури;
- б) заклади освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, спорту, фізичної культури, туризму;
- в) ремонтні, ремонтно-будівельні підприємства, проектні організації;
- г) усі відповіді неправильні.

58. Підприємства, що надають послуги з водопостачання, відносяться до:

- а) комунального обслуговування;
- б) створення зовнішнього благоустрою;
- в) санітарно-технічних;
- г) підсобних промислових та ремонтних, які обслуговують потреби комунального господарства

59. Комунальне господарство включає:

- а) водопостачання та водовідведення;
- б) житлове будівництво;
- в) утримання гуртожитків;
- г) електро-, газо-, теплопостачання.

60. Установіть відповідність між комплексами соціальної сфери і їх складом.

- а) освітній і науковий
- б) культури
- в) рекреаційний
- г) соціально-побутовий

- 1 житлово-комунальне-господарство, торгівля, зв'язок
- 2 лікувальні та лікувально-профілактичні установи, медінститути
- 3 середні та вищі навчальні заклади, науково-дослідні інститути і центри
- 4 кінотеатри, театри, музеї, бібліотеки
- 5 санаторії і пансіонати, туристичні заклади, бази відпочинку

61. Соціально-інфраструктурний потенціал регіону – це:

- а) характеристика групи підгалузей, підприємств, мереж та комунікацій, діяльність яких спрямована на створення виробничо-комунальних зручностей та виробництво послуг, що забезпечують функціонування всіх секторів економіки регіону
- б) сукупність організаційних елементів соціального середовища, які можуть бути використані у сфері послуг для задоволення громадян різноманітними соціальними потребами на регіональному рівні
- в) здатність суспільства виробляти товари і послуги та забезпечувати розширене відтворення з метою задоволення потреб населення
- г) комплекс об'єктів та видів діяльності, що забезпечують створення необхідних умов для ефективного функціонування економічної системи та вільного руху всіх видів

товарів і ресурсів на території регіону

62. Основні галузі соціальної інфраструктури можна характеризувати таким чином:

- а) соціально-побутового призначення
- б) соціально-культурного призначення
- в) комунально-житлове господарство
- г) заклади загальної та професійної освіти

63. Установіть відповідність між факторами, які впливають на зосередження об'єктів, груп і сфер діяльності соціально-інфраструктурного потенціалу:

- а) природно-географічні
- б) соціально-демографічні
- в) техніко-економічні
- г) соціально-економічні

1. фактори, що включають чисельність населення, розміщення та забезпечення трудовими ресурсами, кількість населення, його статеві-віковий склад, міграції, рухливість, національність, особливості побуту тощо

2. фактори, які охоплюють рівень економічного розвитку регіону, тобто території дослідження, вихідний рівень розвитку соціальної інфраструктури

3. фактори, що включають характеристику кількісного і якісного складу, умови їх експлуатації та використання

4. фактори, які включають науково-технічний прогрес, форми суспільної організації виробництва.

64. Принцип раціонального розміщення соціальної інфраструктури передбачає

а) дотримання збалансованості між кількістю створених послуг і потребами в них, пропорційним розміщенням соціальної інфраструктури та в ширшому розумінні - між виробничою і соціальною інфраструктурами

б) всебічне врахування економічних, демографічних, соціальних та екологічних передумов і чинників розміщення об'єктів соціальної інфраструктури з пріоритетністю економічних чинників

в) полягає в тому, щоб кожен регіон мав таку соціальну інфраструктуру, яка максимально задовольняє потреби населення у відповідних послугах

65. Принцип соціальної орієнтації передбачає:

а) полягає в тому, щоб кожен регіон мав таку соціальну інфраструктуру, яка максимально задовольняє потреби населення у відповідних послугах

б) споживач є домінантом у розвитку і розміщенні соціальної інфраструктури, він формує попит на послуги і разом з тим утворює трудові ресурси.

в) дотримання збалансованості між кількістю створених послуг і потребами в них, пропорційним розміщенням соціальної інфраструктури та в ширшому розумінні - між виробничою і соціальною інфраструктурами

66. Житлово-комунальне господарство включає:

- а) житловий фонд

б) види економічної діяльності з надання комунальних послуг населенню та суб'єкти господарювання

в) підприємства та організації, задіяні в благоустрої та утриманні в прийнятному експлуатаційному стані житлового фонду, нежитлових будівель і споруд, їх прибудинкових територій, населених пунктів і систем розселення в цілому

г) всі відповіді вірні

67. Метою освіти є:

а) всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей

б) формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення його освітнього рівня, забезпечення галузей економіки кваліфікованими фахівцями

в) основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави

г) всі відповіді рівні

68. Метою вищої освіти є:

а) здобуття особою високого рівня наукових та/або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань.

б) забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок.

в) формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності і перспектив кар'єрного зростання впродовж життя.

69. Галузь, яка охоплює сукупність матеріальних і духовних, нематеріальних цінностей, створених людством протягом його історії це:

а) культура

б) освіта

в) охорона здоров'я

г) освіта та культура

70. Тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає це:

а) туризм

б) внутрішній туризм

в) міжнародний туризм

г) національний туризм

71. Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, який відповідає _____ рівню Національної рамки кваліфікацій

а) 3

б) 7

- в) 6
- г) 8

72. Другий (магістерський) рівень вищої освіти, який відповідає _____ рівню Національної рамки кваліфікацій

- а) 7
- б) 8
- в) 5
- г) 6

73. Що є продукцією транспорту?

- а) виробництво матеріальних послуг.
- б) переміщення товарів за допомогою залізниць, літаків, автомобілів.
- в) надання послуг з доставки пасажирів до місць проживання і роботи
- г) переміщення в часі і просторі вантажів та людей.

74. До житлово-комунальних послуг належать:

- а) житлова послуга - послуга з управління багатоквартирним будинком.
- б) послуга з утримання спільного майна багатоквартирного будинку, зокрема прибирання внутрішньобудинкових приміщень та прибудинкової території, виконання санітарно-технічних робіт, обслуговування внутрішньобудинкових систем, утримання ліфтів тощо;
- в) комунальні послуги - послуги з постачання та розподілу природного газу, постачання та розподілу електричної енергії, постачання теплової енергії, постачання гарячої води, централізованого водопостачання, централізованого водовідведення, поводження з побутовими відходами.
- г) всі відповіді вірні

75. Вимоги містобудівної документації є:

- а) добровільними для виконання
- б) обов'язковими для органу, який затвердив цю документацію
- в) обов'язковими для жителів території, на яку розроблена ця документація
- г) обов'язковими для всіх суб'єктів містобудування

76. Хто приймає рішення про затвердження генерального плану населеного пункту?

- а) виконавчий орган сільської, селищної, міської ради
- б) відповідна сільська, селищна, міська рада
- в) відповідна державна адміністрація
- г) обласна рада

77. Як часто можуть вноситись зміни до генерального плану населеного пункту?

- а) визначається рішенням відповідної ради
- б) у разі необхідності
- в) за результатами щорічного містобудівного моніторингу
- г) не частіше, ніж один раз на 5 років

78. Хто узгоджує проект генерального плану населеного пункту з органами місцевого самоврядування, що представляють інтереси суміжних територіальних громад?

- а) обласна чи районна державна адміністрація
- б) розробник генерального плану
- в) виконавчий орган сільської, селищної, міської ради, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації
- г) обласна чи районна рада

79. Хто може порушувати питання про дострокове внесення змін до генерального плану населеного пункту?

- а) громада
- б) організація-розробник генерального плану населеного пункту
- в) відповідна місцева державна адміністрація
- г) виконавчий орган відповідної ради

80. Строк дії генерального плану населеного пункту:

- а) становить 20 років
- б) визначається в завданні
- в) дорівнює терміну дії повноважень органу місцевого самоврядування, який його затвердив
- г) не обмежується

81. План зонування території затверджується:

- а) на засіданнях виконавчого комітету відповідної сільської, селищної, міської ради
- б) на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради
- в) на засіданнях земельної комісії
- г) на референдумі

82. Хто приймає рішення про розробку детального плану території, розташованої за межами населеного пункту?

- а) місцева державна адміністрація
- б) Кабінет Міністрів України
- в) місцева рада
- г) інвестор-власник земельної ділянки

83. Хто затверджує детальний план території населеного пункту за відсутності затвердженого в установленому порядку плану зонування території? *

- а) Кабінет Міністрів України
- б) місцева рада
- в) виконавчий орган місцевої ради

г) місцевий орган містобудування та архітектури

84. Хто затверджує детальний план території, розташованої за межами населеного пункту? *

- а) районна державна адміністрація
- б) місцева рада
- в) обласна державна адміністрація
- г) місцевий орган містобудування та архітектури

85. Що включає в себе термін «фіскальна автономія» місцевих бюджетів (перерахувати всі) *

- а) Можливість приймати місцевий бюджет незалежно від факту прийняття державного
- б) Можливість регулювати ставки податку на нерухомість та податку на землю
- в) Можливість стягувати місцеві акцизи
- г) Управління тільки тими видатковими повноваженнями, щодо яких ОМС може реально виробляти власну політику
- д) Зарахування до місцевих бюджетів всіх доходів, які збираються на території ОМС з наступним перерахуванням їх частини до державного бюджету
- е) Формування бюджетів «знизу догори»
- ж) Можливість здійснювати запозичення за принципом «мовчазної згоди»
- з) Можливість вибору банківської установи для обслуговування бюджету щодо його частини

86. Чи згодні Ви з твердженням, що міста обласного значення втратили в обсягах своїх бюджетів внаслідок фіскальної реформи? *

- а) Так, оскільки ставка ПДФО впала з 75% до 60%%
- б) Так, оскільки розміри дотацій для більшості з них зменшились
- б) Ні, реальних втрат немає

87. Яким актом потрібно встановлювати ставки місцевих податків? *

- а) окреме рішення ради, дія якого необмежена в часі, і яке є регуляторним актом
- б) окреме рішення ради, дія якого необмежена в часі, і яке не є регуляторним актом
- б) частина рішення ради про бюджет

88. Чи можуть встановлюватись різні ставки податку на нерухомість? *

- а) Так, відповідно до категорій платників (комерційна, житлова, виробнича)
- б) Так, відповідно до зональних коефіцієнтів
- в) Так, відповідно до платоспроможності платників
- г) Так, відповідно до фізичних характеристик нерухомості
- д) Ні.

89. Який мінімальний індекс податкоспроможності може мати місцевий бюджет після фіскального вирівнювання? *

- а) 0,9
- б) 0,85
- в) 0,72
- г) 0,5

90. Яка мета концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні?

- а) визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування
- б) збільшення контролю державою над територіальними громадами

91. Коли об'єднана територіальна громада (ОТГ) вважається утвореною?

- а) з дня оприлюднення ЦВК результатів виборів в ОТГ
- б) з дня набрання чинності рішеннями всіх рад, що прийняли рішення про добровільне об'єднання громад
- в) з дати опублікування рішення про об'єднання в газеті «Урядовий кур'єр»

92. Основна мета запровадження інституту префектів?

- а) збільшення контролю за місцевими громадами
- б) створення ефективного нагляду за конституційністю та законністю рішень органів місцевого самоврядування

93. Який державний орган може надавати ресурси на розвиток об'єднаної територіальної громади?

- а) Державне казначейство
- б) Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР)
- в) Резервний фонд бюджету

94. Скільки відсотків єдиного податку належить бюджетам об'єднаних територіальних громад ?

- а) 50%
- б) 100%
- в) єдиний податок не належить бюджетам ОТГ

95. Чи може бути одним з основних джерел доходів об'єднаної територіальної громади (ОТГ) субвенції з державного бюджету?

- а) ні, джерелом доходів ОТГ є тільки податки та збори
- б) так

96. Що таке спроможна громада?

а) Це та територіальна громада, яка може забезпечити належний рівень освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства.

б) це територіальна громада з обмеженими ресурсами, недостатніми для соціального та економічного розвитку, але яка має намір об'єднатись з сусідніми громадами

97. Чи обов'язково для початку процесу формування ОТГ мати висновок про спроможність громади та перспективний план, затверджені в облдержадміністрації?

- а) так, висновок та перспективний план є обов'язковою умовою
- б) ні, це не обов'язково

98. Що отримує ОТГ від об'єднання?

- а) додаткові витрати, скорочення закладів освіти та медицини,
- б) зниження рівня надання послуг населенню, збільшення бюрократичних процедур
- в) фінансові ресурси, повноваження

99. Що таке принцип субсидіарності ?

- а) вироблення і взаємозв'язок цілей усіх ланок діяльності та управління: зміст

діяльності, систему управління, громадськість, бізнес, населення;

б) рішення будь-яких питань приймаються на рівні їх виникнення (тобто на найнижчому або віддаленому від центра), де їх вирішення є можливим та максимально ефективним

в) ефективне управління на місцевому рівні, що визначає спільну цінність та гарантує екологічну цілісність території, якість життя населення, економічну безпеку;

100. Для підготовки проекту плану створення спроможних громад слід починати з визначення:

а) території майбутніх громад

б) меж майбутніх громад

в) потенційних центрів громад

г) сільських голів, які готові розпочати процес об'єднання.

Термінологічний словник

Адміністративна послуга –результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону.

Адміністративно-територіальна одиниця– це частина території України в установлених відповідно до закону межах, що є територіальною основою для організації та діяльності державних органів та/або органів місцевого самоврядування.

Адміністративно-територіальна одиниця - область, район, місто, район у місті, селище, село;

Адміністративно-територіальний устрій України –це зумовлена географічними, історичними, економічними, соціальними, культурними та іншими

чинниками внутрішня територіальна організація держави з розмежуванням її території на складові частини — адміністративно-територіальні одиниці з метою створення для всіх громадян України незалежно від місця їх проживання сприятливих умов для розвитку людського потенціалу, забезпечення необхідного рівня надання населенню адміністративних, соціальних та інших послуг, функціонування раціональної системи управління соціально-економічними процесами, збалансованого розвитку усієї території держави.

Безробіття — соціально-економічне явище, за якого частина економічно активного населення не може знайти роботу і залишається тимчасово незайнятою.

Бюджет — план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду.

Бюджети місцевого самоврядування — бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад.

Бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) — план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування.

Бюджети об'єднаних територіальних громад — бюджети об'єднаних територіальних громад, створених згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, а також бюджети об'єднаних територіальних громад, визнаних Кабінетом Міністрів України спроможними в порядку, встановленому законом.

Бюджетна система України — сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права.

Бюджетний процес — регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

Бюджетні кошти (кошти бюджету) — належні відповідно до законодавства надходження бюджету та витрати бюджету.

Виконавчі органи рад — органи, які відповідно до Конституції України та цього Закону створюються сільськими, селищними, міськими, районними в містах (у разі їх створення) радами для здійснення виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування у межах, визначених цим та іншими законами.

Виробнича інфраструктура — цілісна сукупність господарських об'єктів, діяльність яких спрямована на обслуговування і забезпечення функціонування базових галузей виробництва.

Високорозвинений регіон — регіон з прогресивним станом економіки, високим рівнем життя населення, стабільною політичною та екологічною ситуаціями.

Вільні економічні зони — частина території держави, на якій встановлено спеціальний правовий режим економічної діяльності й порядок застосування законодавства країни, зорієнтованого на посилення зовнішньоекономічних зв'язків, насамперед за рахунок залучення іноземного капіталу.

Генеральна схема планування території України — містобудівна документація, що визначає концептуальні вирішення планування та використання території України.

Генеральний план населеного пункту — містобудівна документація, що визначає принципові вирішення розвитку, планування, забудови та іншого використання території населеного пункту.

Глобалізація — процес трансформації світового співтовариства у відкриту цілісну систему інформаційно-технологічних, фінансово-економічних, суспільно-

політичних, соціально-культурних взаємозв'язків і взаємозалежностей.

Грантові ресурси – ресурси, надані для фінансування потреб місцевого розвитку у вигляді міжнародної технічної допомоги, грантів міжнародних донорських організацій, благодійних внесків та пожертв. Грантовими також можна вважати кошти, спрямовані на розвиток місцевої економіки в рамках проектів корпоративної соціальної відповідальності, тобто ініціатив місцевого розвитку, що підтримуються інституціями приватного сектору, які здійснюють свою діяльність на відповідній території.

Громада – це адміністративно-територіальна одиниця базового рівня, до складу якої входять один або декілька населених пунктів.

Державна регіональна економічна політика – цілеспрямована діяльність держави щодо управління соціальним, економічним та екологічним розвитком регіонів відповідно до поточних та стратегічних цілей.

Депресивна територія – регіон чи його частина (район чи населений пункт), що визнаються депресивними за умов та в порядку, визначених цим Законом.

Депресивний регіон – регіон, який не в змозі самостійно, без допомоги держави або зовнішньої допомоги вирішити свої проблеми.

Депресивним може бути визнано:

1) регіон, в якому протягом останніх п'яти років середній показник обсягу валового регіонального продукту (до 2004 року - обсягу валової доданої вартості) на одну особу є найнижчим;

2) промисловий район, в якому протягом останніх трьох років рівень зареєстрованого безробіття та частка зайнятих у промисловості є значно вищими, а обсяг реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) на одну особу та рівень середньомісячної заробітної плати є значно нижчими за відповідні середні показники розвитку територій цієї групи;

3) сільський район, в якому протягом останніх трьох років щільність сільського населення, коефіцієнт природного приросту населення, рівень середньомісячної заробітної плати та обсяг реалізованої сільськогосподарської продукції (робіт, послуг) на одну особу є значно нижчими, а частка зайнятих у сільському господарстві є значно вищою за відповідні середні показники розвитку територій цієї групи;

4) місто обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим значення, в якому протягом останніх трьох років рівень зареєстрованого, зокрема довготривалого, безробіття є значно вищим, а рівень середньомісячної заробітної плати є значно нижчим за відповідні середні показники розвитку територій цієї групи;

5) населений пункт, на території якого з 1996 року ліквідовані вугледобувні та вуглепереробні підприємства, але не були здійснені в повному обсязі заходи щодо вирішення соціально-економічних та екологічних питань, передбачені проектами ліквідації зазначених підприємств.

Детальний план території – містобудівна документація, що визначає планувальну організацію та розвиток території;

Доходи бюджету – податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ).

Житлово-комунальні послуги – результат господарської діяльності, спрямованої на забезпечення умов проживання та/або перебування осіб у житлових і нежитлових приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил, що здійснюється на підставі відповідних договорів про надання житлово-комунальних послуг.

Житлова послуга – послуга з управління багатоквартирним будинком.

Послуга з управління багатоквартирним будинком включає:

- утримання спільного майна багатоквартирного будинку, зокрема прибирання внутрішньобудинкових приміщень та прибудинкової території, виконання

санітарно-технічних робіт, обслуговування внутрішньобудинкових систем (крім обслуговування внутрішньобудинкових систем, що використовуються для надання відповідної комунальної послуги у разі укладення індивідуальних договорів про надання такої послуги, за умовами яких обслуговування таких систем здійснюється виконавцем), утримання ліфтів тощо;

- купівлю електричної енергії для забезпечення функціонування спільного майна багатоквартирного будинку;

- поточний ремонт спільного майна багатоквартирного будинку.

Зайнятість населення – система суспільно–економічних відносин, пов’язаних із забезпеченням працездатного населення робочими місцями та участю його в суспільно корисній діяльності.

Замовник – фізична або юридична особа, яка має намір щодо забудови території (однієї чи декількох земельних ділянок) і подала в установленому законодавством порядку відповідну заяву.

Зона доступності потенційного адміністративного центру спроможної територіальної громади – територія навколо потенційного адміністративного центру спроможної територіальної громади, що визначається з урахуванням доступності послуг у відповідних сферах на території такої громади.

Економічні закони – об’єктивні закони розвитку суспільства, що визначають відносини в процесі виробництва, розподілу і споживання матеріальних благ, та найістотніші зв’язки між явищами економічного життя суспільства.

Економічне районування – науково обґрунтований поділ території країни на економічні райони, що склалися історично або у процесі розвитку продуктивних сил на основі суспільного поділу праці.

Економічний район – територіально цілісна частина національної економіки, що має свою спеціалізацію, міцні внутрішні зв’язки, які об’єднують господарство, суспільство і природні ресурси в єдиний територіальний соціально-економічний комплекс.

Інвестиційний проект – комплекс заходів, визначених на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку економіки та спрямованих на розвиток окремих галузей, секторів економіки, виробництв, регіонів, виконання яких здійснюється з використанням коштів державного та/або місцевих бюджетів чи шляхом надання державних та/або місцевих гарантій.

Інженерно-транспортна інфраструктура – комплекс інженерних, транспортних споруд і комунікацій;

Комунальні послуги – послуги з постачання та розподілу природного газу, постачання та розподілу електричної енергії, постачання теплової енергії, постачання гарячої води, централізованого водопостачання, централізованого водовідведення, поводження з побутовими відходами.

Лінії регулювання забудови – визначені в містобудівній документації межі розташування будинків і споруд відносно червоних ліній, меж окремих земельних ділянок, природних меж та інших територій.

Межа адміністративно-територіальної одиниці – це умовно замкнена лінія на поверхні землі (водній поверхні), яка відокремлює її територію від територій інших адміністративно-територіальних одиниць того ж рівня. Межа адміністративно-територіальної одиниці є спільною для суміжних адміністративно-територіальних одиниць та може частково збігатися з лінією державного кордону України.

Механізм фінансування – певна комбінація методів та інструментів акумулювання, розподілу і використання фінансових ресурсів.

Міжбюджетні трансферти – кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого.

Мінімальний бюджет місцевого самоврядування – розрахунковий обсяг місцевого бюджету, необхідний для здійснення повноважень місцевого самоврядування

на рівні мінімальних соціальних потреб, який гарантується державою.

Мінімальний рівень соціальних потреб – гарантований державою мінімальний рівень соціальних послуг на душу населення в межах усієї території України.

Місто – населений пункт з переважно компактною забудовою, сталим складом населення, на території якого розташовані промислові і переробні підприємства, підприємства комунального господарства, житловий фонд, який має розвинуту соціальну, комунальну і транспортну інфраструктуру.

Містобудівна документація – затверджені текстові та графічні матеріали з питань регулювання планування, забудови та іншого використання територій;

Містобудівні умови та обмеження забудови земельної ділянки (далі – містобудівні умови та обмеження) – документ, що містить комплекс планувальних та архітектурних вимог до проектування і будівництва щодо поверховості та щільності забудови земельної ділянки, відступів будинків і споруд від червоних ліній, меж земельної ділянки, її благоустрою та озеленення, інші вимоги до об'єктів будівництва, встановлені законодавством та містобудівною документацією.

Населення – історично складена і безперервно відтворювана сукупність людей, які проживають на певній території.

Населений пункт – компактно заселене місце проживання людей, що утворилося внаслідок історичних традицій, господарської та іншої діяльності, має сталий склад населення, власне найменування, відокремлену територію та зареєстровано в порядку, передбаченому цим Законом.

Органи самоорганізації населення – представницькі органи, що створюються частиною жителів, які тимчасово або постійно проживають на відповідній території в межах села, селища, міста.

Потенційний адміністративний центр спроможної територіальної громади – населений пункт (село, селище, місто), який, як правило, розташований найближче до географічного центру території спроможної територіальної громади та має найбільш розвинуту інфраструктуру.

Потенціал регіону – ресурси території, а також механізми їх включення в господарський обіг на сучасному етапі розвитку або в перспективі для досягнення конкретних цілей.

План зонування території (зонінг) – містобудівна документація, що визначає умови та обмеження використання території для містобудівних потреб у межах визначених зон.

Право комунальної власності – право територіальної громади володіти, доцільно, економно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

Приміська зона – територія, що забезпечує просторовий та соціально-економічний розвиток міста.

Природні ресурси – тіла і сили природи, що на певному рівні розвитку продуктивних сил можуть бути використані в соціально-економічній діяльності людей.

Природні умови – тіла і сили природи, які мають суттєве значення для життя і діяльності людського суспільства, однак безпосередньо або побічно не залучені до сфери виробничої чи невиробничої діяльності людей.

Природно-ресурсний потенціал – сукупність природних ресурсів і природних умов, які знаходяться в певних географічних межах і забезпечують задоволення економічних, соціальних, екологічних та культурно-оздоровчих потреб людини і суспільства в цілому.

Продуктивні сили – система особистих і речових елементів, у процесі поєднання яких здійснюється виробництво.

Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі – метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів за рахунок коштів

бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу.

Проектна документація – затвержені текстові та графічні матеріали, якими визначаються містобудівні, об'ємно-планувальні, архітектурні, конструктивні, технічні, технологічні вирішення, а також кошториси об'єктів будівництва.

Промисловий район – район, в якому частка зайнятих у промисловості перевищує частку зайнятих у сільському господарстві, а також райони, на території яких перебувають у стадії закриття вугледобувні та вуглепереробні підприємства.

Район – це адміністративно-територіальна одиниця субрегіонального рівня, яка складається з громад, загальна чисельність населення яких становить не менше ніж 150 тис. жителів. На територіях із щільністю населення менше середньої щільності населення відповідної області район може мати меншу кількість жителів, якщо площа такого району перевищує середню площу району по області.

Регіоналізація – розвиток, зміцнення економічних, політичних та інших зв'язків між окремими регіонами країни.

Регіон – це адміністративно-територіальна одиниця регіонального рівня, яка поділяється на райони, є територіальною основою утворення і діяльності органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів виконавчої влади з метою здійснення державної регіональної політики, забезпечення збалансованого просторового розвитку та надання населенню визначених законом адміністративних, соціальних та інших послуг.

Ринкова інфраструктура – система підприємств та організацій, які забезпечують рух товарів, послуг, грошей, цінних паперів, робочої сили (обслуговування ринкових відносин).

Селище – населений пункт з переважно садибною забудовою, сталим складом населення, утворення та розвиток якого пов'язані з розташуванням на його території підприємств, залізничних вузлів, гідротехнічних та інших споруд і об'єктів, який має соціальну і комунальну інфраструктуру.

Село – населений пункт із садибною забудовою, сталим складом населення, яке переважно зайняте у сільському, лісовому чи рибному господарстві, народних промислах, первинній переробці сільськогосподарської, лісової чи рибної продукції, наявності у жителів індивідуального господарства, присадибної ділянки.

Соціальна інфраструктура – цілісна сукупність об'єктів з обслуговування населення регіону, які безпосередньо не беруть участі у відтворювальному економічному просторі, а опосередковано сприяють здійсненню цього процесу.

Соціально-інфраструктурний потенціал – сукупність організаційних елементів соціального середовища, які можуть бути використані у сфері послуг для задоволення різноманітних соціальних потреб громадян на регіональному рівні. Він характеризує резерви регіону стосовно поліпшення медичного, побутового, культурного, транспортного і житлово-комунального обслуговування населення на основі розширення номенклатури і підвищення якості, доступності послуг для населення.

Соціальні послуги – комплекс заходів з надання допомоги особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, з метою розв'язання їхніх життєвих проблем.

Основні види соціальних послуг:

соціально-побутові послуги – забезпечення продуктами харчування, м'яким та твердим інвентарем, гарячим харчуванням, транспортними послугами, засобами малої механізації, здійснення соціально-побутового патронажу, соціально-побутової адаптації, виклик лікаря, придбання та доставка медикаментів тощо;

психологічні послуги – надання консультацій з питань психічного здоров'я та поліпшення взаємин з оточуючим соціальним середовищем, застосування психодіагностики, спрямованої на вивчення соціально-психологічних характеристик

особистості, з метою її психологічної корекції або психологічної реабілітації, надання методичних порад;

соціально-педагогічні послуги – виявлення та сприяння розвитку різнобічних інтересів і потреб осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, організація індивідуального навчального, виховного та корекційного процесів, дозвілля, спортивно-оздоровчої, технічної та художньої діяльності тощо, а також залучення до роботи різноманітних закладів, громадських організацій, заінтересованих осіб;

соціально-медичні послуги – консультації щодо запобігання виникненню та розвитку можливих органічних розладів особи, збереження, підтримка та охорона її здоров'я, здійснення профілактичних, лікувально-оздоровчих заходів, працетерапія;

соціально-економічні послуги – задоволення матеріальних інтересів і потреб осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, що реалізуються у формі надання натуральної чи грошової допомоги, а також допомоги у вигляді одноразових компенсацій;

юридичні послуги – надання консультацій з питань чинного законодавства, здійснення захисту прав та інтересів осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, сприяння застосуванню державного примусу і реалізації юридичної відповідальності осіб, що вдаються до протиправних дій щодо цієї особи (оформлення правових документів, захист прав та інтересів особи, інша правова допомога тощо);

послуги з працевлаштування – пошук підходящої роботи, сприяння у працевлаштуванні та соціальне супроводження працевлаштованої особи;

інформаційні послуги – надання інформації, необхідної для вирішення складної життєвої ситуації (довідкові послуги); розповсюдження просвітницьких та культурно-освітніх знань (просвітницькі послуги); поширення об'єктивної інформації про споживчі властивості та види соціальних послуг, формування певних уявлень і ставлення суспільства до соціальних проблем (рекламно-пропагандистські послуги);

інші соціальні послуги.

Спроможна територіальна громада – територіальні громади сіл (селищ, міст), які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Сталий розвиток – розвиток, який задовольняє потреби сьогодення, але не ставить під загрозу спроможність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.

Старіння населення – зростання питомої ваги осіб старших вікових груп у загальній структурі населення.

Старостинський округ – частина території об'єднаної територіальної громади, утвореної відповідно до Закону України "Про добровільне об'єднання територіальних громад", на якій розташовані один або декілька населених пунктів (сіл, селищ), крім адміністративного центру об'єднаної територіальної громади, визначена сільською, селищною, міською радою з метою забезпечення представництва інтересів жителів такого населеного пункту (населених пунктів) старостою.

Стратегічне планування – систематичний спосіб управління змінами, творчий процес визначення і здійснення найбільш важливих дій з огляду на сильні та слабкі сторони, загрози і можливості.

Стратегічне управління – діяльність з управління, пов'язана з постановкою цілей і завдань організації та з підтримкою взаємовідносин між нею і оточенням, що дає їй можливість досягти своїх цілей, залишатись такою, що сприймає зовнішні запити та відповідає їй внутрішнім можливостям.

Стратегія – довгостроковий курс розвитку суб'єкта, загальний, всебічний план досягнення цілей.

Структурне безробіття – результат технічного прогресу, що викликає зміну попиту на працівників певних професій.

Стимулювання розвитку регіонів – комплекс правових, організаційних, наукових, фінансових та інших заходів, спрямованих на досягнення сталого розвитку регіонів на основі поєднання економічних, соціальних та екологічних інтересів на загальнодержавному та регіональному рівнях, максимально ефективного використання потенціалу регіонів в інтересах їх жителів та держави в цілому.

Субвенція – міжбюджетні трансферти для використання на певну мету в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції.

Схеми планування території на регіональному рівні – планувальна документація, яка розробляється у розвиток Генеральної схеми планування території України та визначає принципи вирішення розвитку, планування, забудови, використання територій адміністративно-територіальних одиниць та їх окремих частин.

Територія – частина земної поверхні з повітряним простором та розташованими під нею надрами у визначених межах (кордонах), що має певне географічне положення, природні та створені в результаті діяльності людей умови і ресурси.

Територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

Територія пріоритетного розвитку – територія держави, на якій склалися несприятливі соціально-економічні й екологічні умови, незадовільна зайнятість та низький рівень доходів населення (депресивна територія) і запроваджується спеціальний режим інвестиційної діяльності для створення нових робочих місць і покращення еколого-економічної ситуації.

Тимчасове поселення – компактна територія проживання (не менше одного року) людей за межами села, селища, міста.

Трудовий потенціал – категорія, яка визначається інтеграцією вроджених, набутих та розвинутих кількісно та якісних характеристик фізіологічних, освітніх, творчих, соціальних, економічних властивостей індивідів, соціальних, духовних та інших потреб у процесі соціально-економічної діяльності.

Трудові ресурси – частина населення, яке за фізичним розвитком, освітою, професійно-кваліфікаційним рівнем здатне працювати у народному господарстві та займатися суспільно корисною діяльністю.

Фактори розміщення продуктивних сил – причини, що зумовлюють вибір місця просторового розташування окремих підприємств, їх груп і галузей.

Фінансовий потенціал регіону – сукупність усіх видів фінансових ресурсів на території певного регіону.

Фінансові ресурси регіону – грошові кошти місцевого самоврядування та фінансові ресурси підприємств й організацій, населення, що утворюються в процесі відносин, пов'язаних із розподілом і перерозподілом частини вартості ВВП та залучаються місцевими органами влади для забезпечення економічного і соціального розвитку регіону.

Фрикційне безробіття – безробіття, зумовлене пошуком більш вигідного чи першого місця роботи, пов'язане із переїздом чи сезонним характером роботи.

Циклічне безробіття – безробіття, зумовлене зниженням сукупного попиту на робочу силу в період економічного спаду.

Червоні лінії – визначені в містобудівній документації щодо пунктів геодезичної мережі межі існуючих та запроектованих вулиць, доріг, майданів, які розділяють території забудови та території іншого призначення.

Якість життя – система духовних, матеріальних, демографічних, культурних та економічних компонентів життя. Складовими їх є якість освіти, рівень здоров'я і харчування, матеріального добробуту населення тощо.

Рекомендована література

1. Ажаман І. А. Розвиток соціальної інфраструктури сучасного села / І. А. Ажаман // Економічний аналіз : зб. наук. праць. - 2013. - Т. 14. - № 1. - С. 17-24.
2. Балдинюк В. М. Методичні підходи до оцінки комплексного розвитку сільських територій / В. М. Балдинюк // Державне управління: удосконалення та розвиток : електрон. наукове фахове видання. - 2011. - № 9. - URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=332>. (дата звернення : 15.07.2015).
3. Белехова Г. В. Об оценке социальной инфраструктуры сельских территорий / Г. В. Белехова, К. Н. Калашников, В. В. Шаров // Проблемы развития территории. - 2013. - № 1 (63). - С. 72-84.
4. Бобровська Н. В. Концептуальний підхід природно ресурсного забезпечення розвитку аграрного сектору економіки / Н. В. Бобровська. — Миколаїв : МНАУ, 2014. - 32 с.
5. Бородіна О. М. Соціальні інновації в системі сільського розвитку: концептуальні підходи / О. М. Бородіна // Економіка України. - 2010. - № 9. - С. 68-77.
6. Боронос В. Г. Вплив бюджетних важелів на фінансове забезпечення розвитку регіону / В. Г. Боронос // Механізм регулювання економіки. - 2013. - № 1. - С. 196-206.
7. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
8. Василенко В. М. Про деякі результати економічної діагностики розвитку регіонів / В. М. Василенко // Економіка України. - 2013. - № 1 (614). - С. 12-25.
9. Внутрішні та зовнішні ресурси для розвитку громади або Чому брак грошей не є первинною проблемою громади? : навчальний модуль / Анатолій Ткачук, Маркіян Дацишин. – К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. – 152 с.
10. Гоголь Т. В. Методологічні основи державного регулювання розвитку сільських територій / Т. В. Гоголь // Інвестиції: практика та досвід. - 2010. - № 23. - С. 91-95.
11. Гоголь Т. В. Оцінка стану і результативність впливу органів державної влади на розвиток сільських територій / Т. В. Гоголь // Державне управління: теорія та практика: електрон. версія журн. - 2012. - № 2. Режим доступу : <http://academy.gov.ua/ej/ej16/txts/12GTVRST.pdf>. (дата звернення: 02.06.2015)
12. Голікова Т. В. Державне управління територіальним економічним розвитком: теорія і практика : монографія / Т. В. Голікова. - К. : Вид-во НАДУ, 2007. 296 с.
13. Губені Ю., Оліщук П. Місцеві ініціативи як інструмент розвитку сільських територій / Ю. Губені, П. Оліщук // Економіка України. - 2012. - № 4. - С. 72-79.
14. Данилишин Б. М. Природно-екологічний потенціал в системі сталого розвитку України / Б. М. Данилишин // Наука і наукознавство. – 2006. – № 3. – С. 94–100.
15. Джаман М. О. Теорія економіки регіонів : навч. посіб. / М. О. Джаман. – К. : Центр навчальної літератури, 2017. – 384 с.
16. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку : навчальний посібник / [В. Мамонова, Н. Балдич, Н. Гринчук та ін.]. – К. : Центр громадської експертизи ; Проект «Місцевий економічний розвиток міст України», 2013. – 176 с.
17. Єрмаков О. Ю. Ресурсний потенціал сільських територій та особливості його відтворення і використання в аграрній сфері / О. Ю. Єрмаков // Науковий вісник НУБіП України. - 2011. - Вип. 163. – Ч. 3. - С. 133–141.
18. Єрмаков О. Ю. Соціальна інфраструктура у розвитку сільських поселень / О. Ю. Єрмаков, А. М. Крюковський // Економіка АПК. - 2006. - № 1. - С. 129-133.

19. Жихор О. Б. Інноваційний розвиток регіону : монографія / О. Б. Жихор, Т. М. Куценко. – К. : УБС НБУ, 2012. – 251 с.
20. Земельний кодекс України [Електронний ресурс] : кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III / Верховна Рада України- Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
21. Інструменти розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади / за заг. ред. В. М. Олуйко. – К. : Ваіте, 2017. – 432 с.
22. Кириченко О. О. Науково-технічні та інноваційні аспекти природно-ресурсного забезпечення економічного розвитку / О. О. Кириченко // Економічний вісник НГУ. – 2012. – № 3. – С. 133–138.
23. Ключник А. В. Формування та розвиток економічного потенціалу сільських територій України : монографія. – Миколаїв : Дизайн та поліграфія, 2011. – 468 с.
24. Кобушко Я. В. Еколого-економічна оцінка відтворення інвестиційного потенціалу регіону : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Я. В. Кобушко. – Сумський державний університет, 2012. – 20 с.
25. Ковальчук І. П. Наукові засади і результати моделювання стану та динаміки поселенського навантаження, його впливу на природне середовище Західної України / Історична топографія і соціотопографія України. – Львів : Піраміда, 2006. – 511 с. - С. 11-43.
26. Козарезенко Л. В. Фонд цільового капіталу як альтернатива бюджетного фінансування розвитку людського потенціалу / Л. В. Козарезенко // Економічний вісник університету. – 2014. – Вип. 22 (1). – С. 218-225.
27. Комеліна О. В. Статегічне управління розвитком сільських територій та сучасні інструменти його забезпечення / О. В. Комеліна, О. В. Гринько // Економіка і регіон. - 2012. - № 5 (36). - С. 10-16.
28. Крісанова, О. П. Місце асиміляційного потенціалу природного середовища в системі природно-ресурсного потенціалу регіону / О. П. Крісанова // Екологічний менеджмент у загальній системі управління : збірник тез доповідей дев'ятої щорічної Всеукраїнської наукової конференції, 21–22 квітня 2009 року. – Суми : СумДУ, 2009. – Ч. 1. – С. 135– 138.
29. Куйбіда В. С. Територіальне планування в Україні: європейські засади та національний досвід / В. С. Куйбіда, Ю. М. Білоконь. – К. : Логос, 2009. – 108 с.
30. Лупенко Ю. О. Стан та перспективи сталого розвитку сільських територій / Ю. О. Лупенко // Економіка АПК. - 2013. - № 6. - С. 7-10.
31. Малиш Н. А. Структурні показники та економічна оцінка природно-ресурсного потенціалу України / Н. А. Малиш // Державне управління: теорія та практика. – 2013. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2013_1_11
32. Мамонова В. В. Методологія управління територіальним розвитком : монографія. - Х. : ХарРІ НАДУ «Магістр». 2006. - 194 с.
33. Мамонова В. В. Роль прогнозування у плануванні економічного і соціального розвитку територій / В. В. Мамонова // Актуальні проблеми державного управління. - 2012. - № 1 (41). - С. 18-25.
34. Мержинський Є. К. Теоретичні аспекти еколого-економічного моделювання природно ресурсного потенціалу / Є. К. Мержинський, В. В. Глушевський // Економічний вісник НГУ. – 2011. – № 2. – С. 110–116.
35. Об'єднання громад: від ініціативи до ефективної діяльності / упорядник : Богдан Зелений. – Львів, 2016. – 288 с.
36. Основи грантрайтингу та управління проектами в публічній сфері : метод. реком. для органів влади та недерж. орг.-цій. / [В. В. Белявцева, А. І. Гнатенко, О. С. Зінченко та ін.] ; за заг. ред. О. В. Кулініча. – Харків : Золотісторінки, 2017. – 149 с.
37. Основи регіонального управління в Україні : підручник / [В. М. Вакуленко, М. К. Орлатий, В. С. Куйбіда та ін.] ; за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К.

Орлатого. – К. : НАДУ ; «Фенікс», 2012. – 576 с.

38. Острови надій: розробка стратегій локального розвитку / Я. Варда, В. Клосовські. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2003. – 338 с.

39. Планування соціально-економічного розвитку територій України : навч. пос. / [О. В. Берданова, В. М. Вакуленко, І. В. Валентюк та ін.] ; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. – К. : НАДУ ; Фенікс, 2011. – 206 с.

40. Планування соціально-економічного розвитку міста : монографія / О. В. Берданова, В. М. Вакуленко, В. В. Юзефович [та ін.] ; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. – К. : НАДУ ; Фенікс, 2011. – 160 с.

41. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

42. Політика сільського розвитку на базі громад в Україні : наукова доповідь / за ред. О. М. Бородіної, І. В. Прокопи, О. Л. Попової ; НАН України ; ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». - К., 2015. - С. 54-57.

43. Пристайко О. Еколого-економічний потенціал сталого регіонального розвитку та його індикативний вибір / О. Пристайко, Є. Хлобистов // Економіка природокористування і охорони довкілля. – С. 101–104. – Режим доступу : <http://economics-ofnature.net/uploads/archiv/2014/Prystayko.Pdf>

44. Соціально-трудова потенція: теорія і практика : в 2-х частинах / відп. ред. М. І. Долішній, С. М. Злупко. – К. : Наук. думка, 1994. – 264 с.

45. Чухно І. А. Визначення джерел фінансово-економічного забезпечення державного управління розвитком сільських територій в сучасних умовах / І. А. Чухно // Ефективна економіка : електрон. версія журн. - 2015. - № 3. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3897> (дата звернення : 03.06.2015).

46. Руденко В. П. Сучасні проблеми оцінки еколого-економічного потенціалу України / В. П. Руденко // Геоінформатика. – 2009. – № 4. – С. 38–42.

47. Ткачук А. Ф. Стратегічне планування у громаді : навчальний модуль / Анатолій Ткачук, Василь Кашевський, Петро Мавко. – К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. – 96 с.

ЗМІСТ

Передмова	3
Методичні вказівки щодо семінарських (практичних) занять з дисципліни	3
Модуль 1. Теоретичні засади ресурсного потенціалу регіону	4
Тема 1. Теоретичні основи формування ресурсного потенціалу регіону	4
Тема 2. Зарубіжний досвід формування ресурсного потенціалу регіону	5
Модуль 2. Управління формування та використанням ресурсного потенціалу регіону	7
Тема 3. Природний потенціал регіону	7
Тема4.Економічний потенціал регіону	9
Тема5. Фінансовий потенціал регіону	11
Тема6.Потенціал поселенської мережі регіону	13
Тема7. Трудовий потенціал регіону	15
Тема8.Соціально-інфраструктурний потенціал регіону	16
Тема 9.Інформаційний потенціал регіону	19
Модуль 3. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади регіону	20
Тема10. Планування розвитку територій об'єднаної територіальної громади	20
Тема11. Земельні ресурси об'єднаної територіальної громади	23
Тема12. Фінансові ресурси об'єднаної територіальної громади	25
Тестові завдання	28
Термінологічний словник	44
Рекомендована література	52

Навчальне видання

УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ РЕГІОНУ

Методичні рекомендації

Укладач: **Павлюк** Світлана Іванівна

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.

Ум. – друк. арк. **1,56**

Тираж 5прим.

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, буд. 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.